

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут новітніх освітніх технологій
Кафедра фінансів ім. С. І. Юрія

Погонець Володимир Юрійович

на тему:

**«Митна система держави в умовах глобалізаційних
ризиків»**

спеціальність: 072 - Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійна програма – Митна справа

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи
ФМСМ-21
В. Ю. Погонець

Науковий керівник:
к.е.н., доцент, А.М.Шевчук

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

"___" _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

_____ **А. І. Крисоватий**

ТЕРНОПІЛЬ – 2023

АНОТАЦІЯ

Володимир Погонець. Митна система держави в умовах глобалізаційних ризиків. – Рукопис.

Дослідження на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування. – Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, 2023.

За результатами роботи аргументовано, що різноманітність процесів системного реформування в Україні митних правил, усталена структура аналізу позитивного досвіду реформування зумовлюють потребу розробки власного методологічного апарату для узагальнення та адаптації в Україні реформування митної системи. Проведено аналіз ключових показників ефективності системи адміністрування митних платежів, який дозволив забезпечити повне охоплення усіх чинників впливу на їх справляння, ефективності роботи митних органів, змін у митному законодавстві, обсягів експортно-імпортних операцій та загальних показників економічної активності у державі.

SUMMARY

Volodymyr Pohonets. The customs system of the state in the conditions of globalization risks. - The manuscript.

Research on obtaining educational degree «master» on speciality 072 – Finance, banking and insurance. The Western Ukrainian National University, Ternopil, 2023.

According to the results of the work, it is argued that the unevenness of the processes of system reform of customs rules in Ukraine, the established structure of the analysis of the positive experience of the reform, determine the need to develop an own methodological apparatus for the generalization and adaptation of the reform of the customs system in Ukraine. An analysis of the key indicators of the effectiveness of the customs payment administration system was carried out, which made it possible to ensure full coverage of all factors affecting their processing, in particular, the effectiveness of the work.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	6
1.1. Історія розвитку митної системи України: ключові проблеми та досягнення в умовах Євроінтеграції.....	6
1.2. Особливості функціонування митної системи України в сучасних умовах.....	15
Висновки до розділу 1.....	21
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	23
2.1. Фіскальні ефекти функціонування митної системи України.....	23
2.2. Аналіз ризиковості митного простору України.....	33
Висновки до розділу 2.....	42
РОЗДІЛ 3. ДОМІНАНТИ РОЗВИТКУ МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	44
3.1. Шляхи вдосконалення організаційної структури митних органів України.....	44
3.2. Роль Всесвітньої митної організації та інших міжнародних інституцій в координації та уніфікації діяльності митних служб.....	48
Висновки до розділу 3.....	56
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Лібералізація і демонополізація зовнішньоекономічних зв'язків, перехід економіки України на умови ринкового господарювання виокремили митну сферу загалом і митні органи зокрема в самостійну систему, яка має свої об'єктивні економічні закони організації та функції. Митна система завжди була і залишається важливим та ефективним інструментом впливу на економічні процеси країни та гарантом захисту її національних економічних інтересів, здійснювала безпосередній регулюючий вплив на міжнародну торгівлю і виконувала фіскальну функцію. Митна система тим самим сприяє вирішенню важливих економічних проблем країни.

Функціонування митної системи є унікальним і специфічним, аналогів якому важко знайти. Його унікальність виявляється в різноманітності соціально-економічних функцій, які закріплені в Митному кодексі країни та реалізуються через організаційну структуру митних органів, а специфіка – в особливостях операцій, які регулюються через митниці. Система. Адже, на відміну від податкової системи, митниця має справу з суб'єктами господарювання, які розташовані в різних державах і відповідно підпадають під дію різних правових систем.

За таких умов актуалізується потреба в адекватному науковому осмисленні та теоретичному відображенні основних тенденцій розвитку та функціонування внутрішньої митної системи та її фіскального та регуляторного потенціалу з метою наукового обґрунтування ефективних заходів щодо її подальшого розвитку.

Серед сучасників вітчизняної фінансової думки питанням організації митної справи в Україні були присвячені такі наукові праці: І. Г. Бережнюк, А. Д. Войцещук, Є. В. Гармаш, О. В. Годованець, О. М. Десятнюк, Є. В. Додін, Л. М. Дорофєєва, О. В. Іванов, А. І. Крисоватий, О. В. Коломоєць, В. Т. Комзюк, Б. А. Кормич, А. В. Мазур, В. П.

Мартинюк, О. Г. Мельник, П. В. Пашко, Д. В. Приймаченко, Л. І. Прокіпчук, В. В. Прокопенко, А. Г. Уліцький, О. П. Федотов, В. В. Ченцов, І. С. Шулатова, І. П. Яковлєв та ін.

Мета даного дослідження - це формування теоретичних та методологічних засад для проведення ґрунтовного аналізу та подальшої розбудови ефективної митної системи України.

Зазначена мета дослідження визначає вирішення наступних *завдань*:

- сформувати методологічні основи дослідження організації та діяльності митних органів;

- з'ясувати сутність та аналізувати сучасний стан правового регулювання діяльності митних органів;

- провести аналіз ефективності реформування організаційної структури митних органів України;

- дослідити роль Всесвітньої митної організації та інших міжнародних інституцій у координації та уніфікації діяльності митних служб;

- оцінити механізм впровадження міжнародних норм і стандартів митної діяльності, визначити пріоритетні напрями впровадження сучасних підходів у митній справі;

- охарактеризувати сучасний стан правового забезпечення боротьби з контрабандою та митними злочинами, запропонувати заходи щодо підвищення його ефективності;

- окреслити перспективи впровадження нових форм міжнародного співробітництва в практику діяльності митних організацій.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері функціонування митних органів, що складаються у ході формування митної політики та реалізації державної митної справи.

Предметом дослідження є адміністративно-правове регулювання організації та діяльності митних органів з урахуванням євроінтеграційного вибору України.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є сукупність загальнонаукових методів пізнання: аналізу, синтезу, абстрагування, узагальнення, індукції та дедукції, а також сукупність спеціальних методів, які були використані для розкриття мети та завдань даної роботи. У формування понятійно-категоріального апарату втручаються структурно-функціональні методи та методи узагальнення та наукової абстракції.

Інформаційною базою дослідження стали Конституція та закони України, постанови та розпорядження Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, програмні документи державних органів України, офіційні матеріали Державної служби статистики України та Державної митної служби України, наукові роботи вітчизняних і зарубіжних вчених.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні важливого науково-практичного завдання: теоретичного обґрунтування змісту та концептуальних підходів до процесу формування механізмів державного управління реформуванням митної системи України на основі порівняльного аналізу європейської практики.

Практичне значення отриманих результатів. Сформульовані в роботі теоретичні узагальнення, зроблені висновки та обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення організації та діяльності митної служби України можуть стати методологічною основою та теоретичним джерелом для майбутніх досліджень та бути реалізованими в ході реорганізації служби України.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати кваліфікаційної роботи обговорювалися на науково-практичних студентських конференціях кафедри фінансів ім. С.І.Юрія Західноукраїнського національного університету у 2022- 2023 роках.

Структура й обсяг роботи. Дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

1.1. Історія розвитку митної системи України: ключові проблеми та досягнення в умовах Євроінтеграції

Проголошення суверенітету України та становлення її як незалежної держави вимагало здійснення радикальних перетворень у всіх сферах. Основним завданням було побудувати абсолютно нову структуру компетентних органів, які могли б самостійно та ефективно керувати відповідними сферами своєї діяльності.

Митне середовище є одним із ключових векторів функціонування держави з точки зору гарантування національної безпеки та економічних інтересів країни, її територіальної цілісності, захисту населення та розвитку зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання. Ці завдання є основними засадами розвитку незалежної країни, що породило нагальну потребу у розбудові ефективною національною митною системою.

З моменту проголошення незалежності Україна перебувала на різних етапах розвитку під впливом глобальних і внутрішніх викликів, які значною мірою визначили її сучасний стан. Так само і в митній сфері відбулися масштабні, багатопланові перетворення під впливом численних зовнішніх і внутрішніх факторів.

Таким чином, для формування якісного комплексного уявлення про сучасний стан національної митної системи, з'ясування її наявних проблем та перспектив розвитку доцільно проаналізувати історію становлення національної митної справи. Це дасть змогу визначити переваги та недоліки різних етапів розвитку митних органів України, виявити ключові проблеми та проаналізувати фактори впливу, що спричинили цю ситуацію.

Тому, в умовах проголошення незалежності України виникла нагальна потреба у широкомасштабному розвитку національної митної системи, що сприяло б утвердженню ринкової економіки в державі та посиленню її економічної конкурентоспроможності та гарантувати національну безпеку та територіальну цілісність.

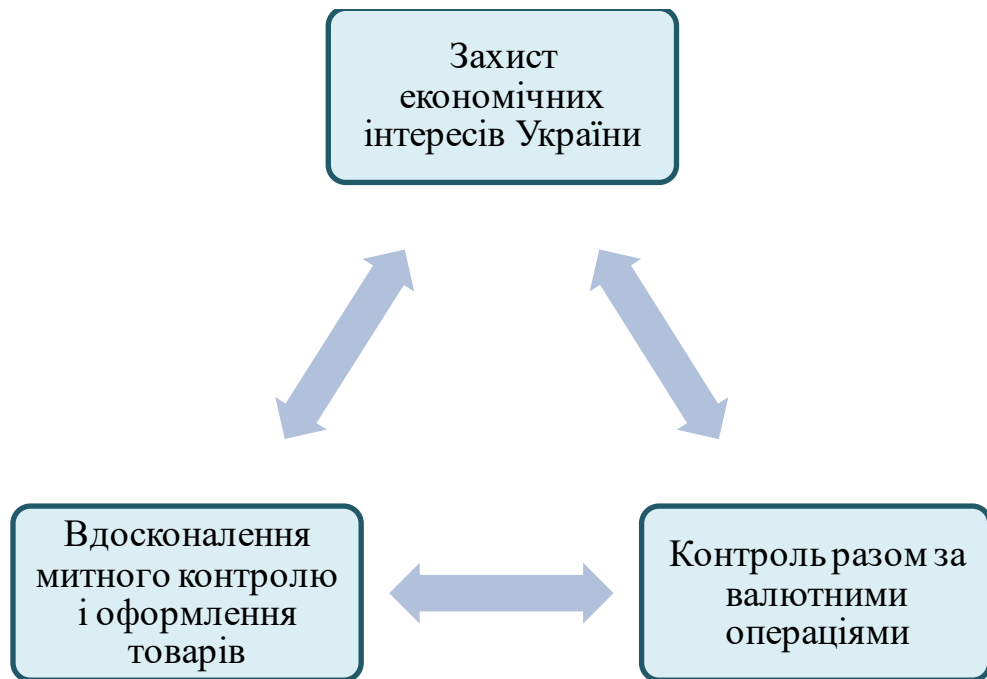
При цьому, розвиток національної митної системи має здійснюватися на основі впровадження прогресивних митних технологій та інструментів з урахуванням кращого іноземного митного досвіду та гармонізації з міжнародними митними принципами і стандартами. Проте, слід зазначити, що виконання таких завдань ускладнювалося перехідним етапом розвитку держави та її економіки, наявністю кризових явищ та недостатнім ресурсним забезпеченням.

Вирішення цих проблем було законодавчо врегульовано в першому Митному кодексі України № 1970-ХІІ від 12 грудня 1991 року [22] та Законі України «Про митну справу» № 1262-ХІІ від 25 грудня 1991 року» [15]. Згідно положень Митного кодексу національна митна політика була спрямована на формування ринкової економіки та активізацію зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання.

«Для реалізації митної політики у 1992 р. була проведена широкомасштабна реорганізація структури управління митними органами, а саме: протягом року практично вдвічі збільшено кількість митниць (з 26 до 52), митниць (з 111 до 225), працівників митниці (з 3997 до 6131 осіб). Наступного 1993 року було створено лише 13 митниць і 20 митних постів [50]. Іншим важливим нормативно-правовим документом, який визначав принципи митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, став Закон України «Про Єдиний митний тариф» від 5 лютого 1992 р. № 2097-ХІІ» [14].

Також необхідно було внести зміни в законодавство щодо митного регулювання. З прийняттям Митного кодексу України (1991 р.) функції податкових органів суттєво змінилися (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Основні функції фіскальних органів з питань митної справи у 1991 році

«У 1994 р. відбуваються істотні зміни в організаційній структурі управління митних органів, що відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 465 від 8 липня 1994 р. ґрунтувались на утворенні 8 територіальних митних управлінь (Дніпропетровське, Західне, Карпатське, Кримське, Південне, Південно-Східне, Східне та Центральне), які підпорядковувались Державному митному комітету України. Кожне територіальне управління було окремою юридичною особою та здійснювало контроль за діяльністю від 5 до 15 митниць»[32].

Така реорганізація дозволила вдосконалити ієрархію рівнів управління митних органів (територіальні митні управління підпорядковувались Державному митному комітету України, а митниці – у підпорядкуванні митного управління), оптимізувати розподіл функцій вантажоперевезень між митними органами різних рівнів, покращити управління роботою митниць та пунктів контролю на місцях.

Діяльність Державного митного комітету України можна висвітлити на першому етапі розвитку національної митної системи в умовах

функціонування суверенної держави (1991-1996 рр.). Цей етап став переломним у загальній історії митної справи, оскільки відображає формування та функціонування самостійного органу влади, який самостійно приймає рішення щодо побудови та розвитку митної системи.

Незважаючи на наявність значної кількості різнобічних проблем, пов'язаних переважно з переходом національної економіки від адміністративно-командного типу до ринкової моделі, митна система поступово розвивалася, змінювалася та набувала нових якісних характеристик, притаманних митним органам.

Насамперед слід зазначити, що на даному етапі прийняті основні законодавчі акти (Митний кодекс України, Закон України «Про митну справу», Закон України «Про Єдиний митний тариф» [14]), яка визначила та регламентувала принципи митної справи в Україні. Крім того, налагоджено вектор міжнародного митного співробітництва, в рамках якого розпочато роботу з гармонізації національної митної системи з європейськими митними принципами та стандартами.

У цей період Україна приєдналася до Всесвітньої митної організації та інших важливих міжнародних конвенцій, що дало змогу зміцнити міжнародне митне становище держави. Також варто відзначити якісні організаційні зміни в структурі управління митними органами, які були пов'язані з відокремленням територіальних митних управлінь. Такий підхід дав змогу вдосконалити ієрархію рівнів управління митних органів, оптимізувати розподіл функціонального навантаження між митними органами різних рівнів та посилити контроль на місцях.

У боротьбі з контрабандою важливу роль відіграло надання права працівникам митних органів здійснювати оперативно-розшукову діяльність. Отже, можна стверджувати, що робота митних органів на даному етапі базувалася на реалізації основних функцій: безпеки, захисту, обслуговування та контролю та регулювання.

Вище зазначена реформа щодо відокремлення територіальних митних управлінь тривала близько двох років, оскільки «згідно з Указом Президента України «Про Державну митну службу України» від 29 листопада 1996 р. № 1145/96» [45] було введено нову на базі Державного митного комітету України створено однойменний центральний орган виконавчої влади в митній сфері. Таким чином, відбулася докорінна реорганізація структури управління митними організаціями та перехід від територіального принципу до регіонального. Ключовим завданням Державної митної служби України був захист економічних інтересів держави.

Відповідно до наказу Держмитслужби України «Про утворення регіональних митниць та митниць Держмитслужби України» від 20.12.1996 р. № 564 [24] ліквідовано територіальні та регіональні управління. Були утворені митні органи, які здійснювали контроль за роботою підпорядкованих їм митних постів.

«Зокрема, за регіональним принципом було утворено такі митниці: Київська регіональна митниця, Західна регіональна митниця, Карпатська регіональна митниця, Чорноморська регіональна митниця, Кримська регіональна митниця, Донбаська регіональна митниця, Східна регіональна митниця, Полтавська регіональна митниця, Дніпровська регіональна митниця. Також було створено чотири митниці прямого підпорядкування: Київську спеціалізовану митницю, Бориспільську митницю, Севастопольську митницю та Центральну спеціалізовану митницю. У зв'язку із реорганізацією структури управління митних органів та зміною їх функціонального навантаження у 1996 р. зменшилась кількість митниць із 69 до 55 одиниць та митних постів із 268 до 199 одиниць» [44].

Варто зазначити, що під час функціонування у 1999 році була створена Оперативна митниця Держмитслужби України, яка вперше почала реалізовувати окремі функції з управління митними ризиками та

завдання інформаційно-аналітичного характеру. Крім того, працівників оперативної митниці зобов'язали відслідковувати порушення митних правил.

«У 2003 р. на її основі було створено Центральне бюро аналізу ризиків та аудиту Державної митної служби України. Ключові завдання працівників цього Бюро були пов'язані із підвищенням рівня легальності міжнародної торгівлі та спрощенням митних процедур для законослухняних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності на засадах застосування сучасних інформаційних технологій та методів аналізу ризиків і аудиту під час реалізації митного контролю» [44].

«Слід зауважити, що у 2005 р. регіональні митниці були ліквідовані, тоді як вже у 2006 р. було відновлено рішення про їхнє функціонування, однак, у меншій кількості та з обмеженими повноваженнями щодо контролю за роботою підпорядкованих митниць. Так, станом на 2006 р. було створено лише п'ять регіональних митниць: Центральну, Західну, Східну, Кримську та Південну регіональні митниці. Варто зазначити, що у 2008 р. знову було прийнято рішення про припинення діяльності регіональних митниць» [44].

2010 р. характеризувався організаційними змінами розвитку національної митної системи, які потягли за собою скорочення кількості митниць з 46 до 27 одиниць та адаптацію структури митних органів до адміністративно-територіального поділу України. Ці зміни відобразили наявність митниць у кожному регіоні держави та окремо в Києві, Севастополі та Автономній Республіці Крим.

«Згідно Положення про Державну митну службу України, затвердженого Указом Президента України від 12 травня 2011 року № 582/2011, діяльність центрального органу виконавчої влади у сфері митної справи координувалася Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів»[31].

Водночас, Держмитслужба втратила повноваження щодо формування державної політики у сфері митної справи, а мала лише право вносити пропозиції у цій сфері. Крім того, Голова Держмитслужби України лише вносив на розгляд проекти нормативно-правових документів у митній сфері, а прийняття законодавчих актів покладалося на Мінфін.

«Слід зазначити, що відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону про кримінальне провадження» № 4652-VI від 13 квітня 2012 року державні митні органи, які борються з контрабанді надано право проводити оперативно-розшукову діяльність. Такі зміни дозволили суттєво посилити боротьбу з контрабандою на основі посилення взаємодії митних та правоохоронних органів оперативним обміном інформацією» [13].

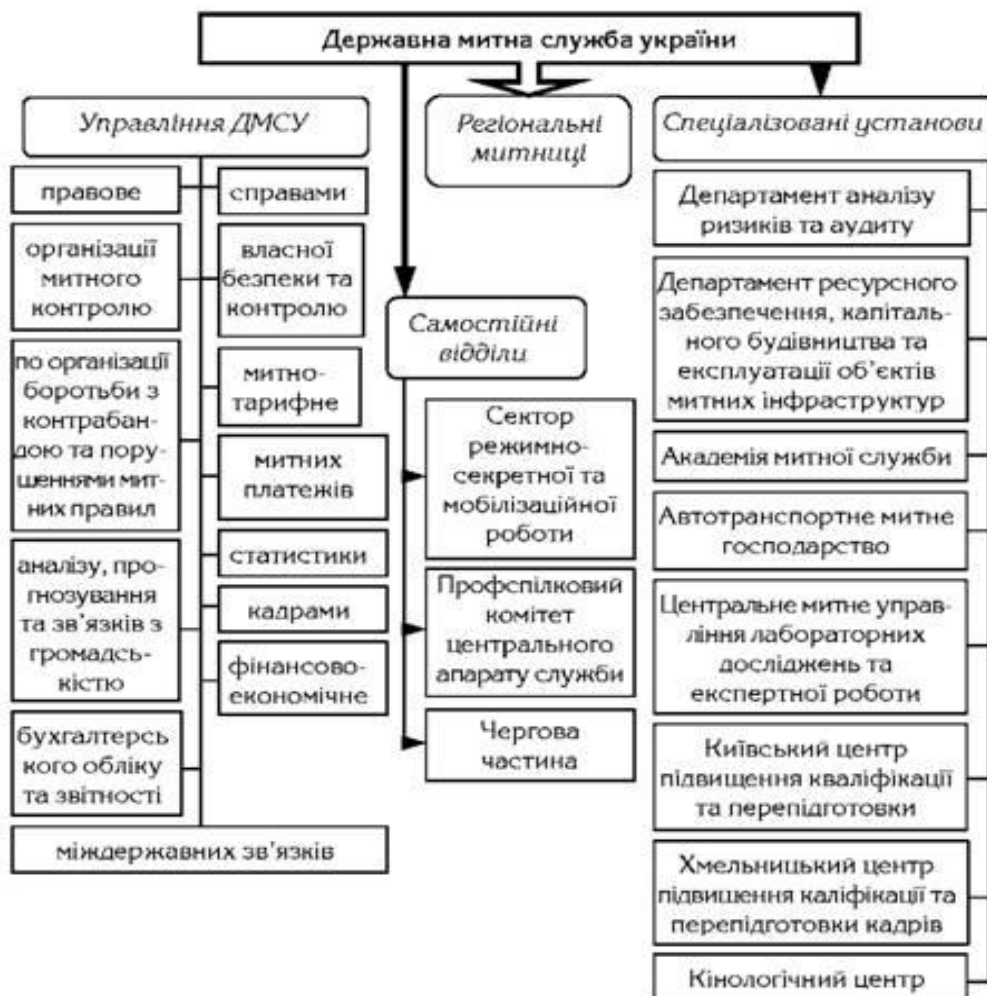

Рис. 1.2. Структура Державної митної служби України в 2012 році

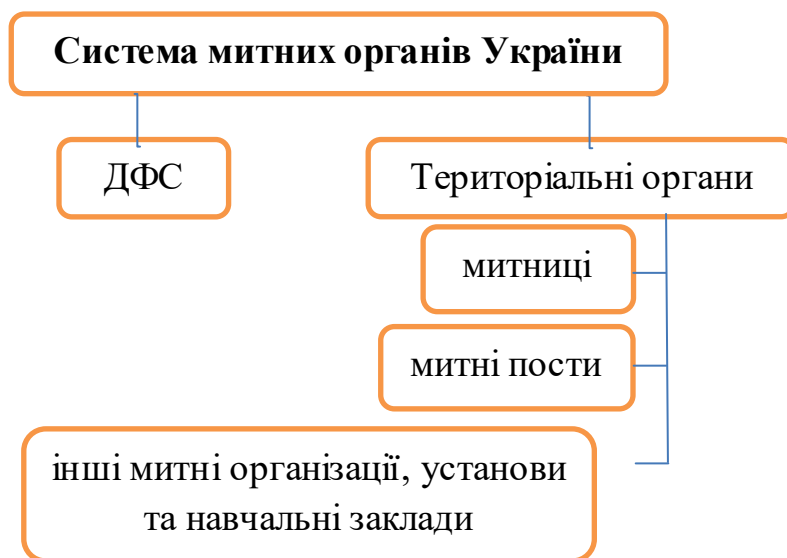
«Досить не очікувано 21 травня 2014 р. Урядом було прийнято рішення про утворення Державної фіскальної служби як центрального органу виконавчої влади, реорганізувавши Міністерство доходів і зборів шляхом перетворення, з одночасним визнанням таким, що втратило чинність раніше ухваленого рішення про його ліквідацію 8 липня 2014 р. вступило в дію Положення про Державну фіскальну службу України, затверджене Постановою Уряду від 21 травня 2014 р. № 236, зміст якого мало чим відрізнявся від Положення про Міністерство доходів і зборів України, яке закріплювало подальше функціонування в складі Державної фіскальної служби України (далі – ДФС) податкових і митних органів» [46].

ДФС України входить до системи центральних органів виконавчої влади, діяльність яких контролюється та координується Кабінетом Міністрів України, а оскільки повноваження щодо формування політики у певній сфері належать до повноважень міністерств, ДФС лише реалізує державну політику у сфері державної митної справи та утворюється Міністерством фінансів України.

Окрім ДФСУ, до системи митних органів входять митниці, митні пости, спеціалізовані митні організації та установи, а також навчальні заклади. Після реформи митні лабораторії та кінологічні центри були перетворені відповідно на Департамент податкових та митних експертиз ДФС та Департамент спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення ДФС.

У функціональному аспекті реформа об'єднання також відобразила значні проблеми. Перш за все, слід зазначити, що фіскальна функція для багатьох органів виконавчої влади, в тому числі і митних, є похідною. Це твердження ґрунтується на Митному кодексі ЄС і є результатом успішної практики роботи митних адміністрацій європейських держав. З іншого боку, в умовах об'єднання податкової та митної служб податкова

функція повинна була стати пріоритетною для обох органів, що було абсолютно не виправдано.

Рис. 1.3. Схема поділу системи митних органів України

«Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 р. № 1200 «Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби України» було утворено Державну митну службу України як центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну митну політику, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування митного законодавства. Діяльність Державної митної служби України спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів» [13].

Слід зазначити, що з початку роботи Держмитслужби України значно активізувалася робота щодо уніфікації всіх митних процедур. Розроблено та затверджено низку нормативно-правових актів, відповідно до яких запроваджується робота уповноважених економічних операторів, а також удосконалюється забезпечення контролю та доставки транзиту. На сьогоднішній день триває робота співробітників, що забезпечують роботу митних органів.

Очевидно, що митна система включає не тільки органи, які здійснюють митну справу. Сюди слід віднести й інші органи державної

влади, які контролюють діяльність митних органів. Це поняття є багатокомпонентним, воно включає органи, що здійснюють формування державної митної політики та здійснення митної справи та форми їх роботи. Сюди ж можна віднести законодавство з питань митної справи, оскільки, саме за допомогою нормативно-правових актів реалізуються нові підходи до здійснення митної справи та вносяться відповідні зміни.

1.2. Особливості функціонування митної системи України в сучасних умовах

Складна економічна ситуація в Україні та суттєві зміни в політичному та суспільному житті вимагають швидкого, ефективного та результативного реформування державного управління. Однією з реформ, яка потрібна державі, є повна реформа митної системи. Невдалі та непродумані реформи Державної податкової служби України, які проводяться з 2015 року, не призвели до суттєвого покращення якості митних процедур.

Досі не подолано проблеми наявності корупційних проявів та зловживань під час здійснення митного контролю та митного оформлення, а також визначення митної вартості товарів, що переробляються митними органами України. Головною проблемою реформ митної справи є постійний пошук відповідної моделі існування через прийняття низки нормативно-правових документів, зміст яких інколи суперечить один одному.

Головною проблемою сучасного стану митної системи України є відсутність критичного погляду на роль і місце цієї системи в складному механізмі державного управління. У митній сфері найважливішим питанням для бізнесу є максимальне сприяння з боку держави побудові ефективного механізму взаємодії суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності з державними органами, що сприятиме підвищенню авторитету України.

Сприяння міжнародній торгівлі має стати пріоритетом діяльності держави в митній сфері. Водночас, зважаючи на наявність в Україні військового конфлікту, митна система має забезпечувати баланс між максимальним сприянням торгово-правовій діяльності суб'єктів господарювання та захистом їх економічних інтересів.

Необхідно визначити, що саме є митною системою держави. «Цікавим є визначення митної системи держави Тесленко Д.В., який визначив, що ця система є підсистемою державного регулювання, спрямованою на реалізацію торгово-політичних завдань із захисту ринку, стимулювання розвитку національної економіки і зовнішньоекономічної діяльності, вирішення фінансових та інших питань економічної політики» [3].

«На думку Мартинюка В.П., митна система держави становить собою:

1) систему організаційно-правових та фінансових взаємовідносин, які виникають між державами, митними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності під час ввезення на її митну територію та вивезення за межі цієї території товарів, транспортних засобів та інших предметів, на які поширюються митні процедури;

2) сукупність тарифних та нетарифних інструментів, принципів, форм і методів їх встановлення, зміни чи відміни, механізм, який забезпечує своєчасну і повну сплату митних платежів, контроль та відповідальність за порушення митного законодавства, а також державні органи, на які покладено обов'язки реалізовувати митну політику;

3) суспільне явище, яке представляє собою сукупність взаємопов'язаних інституційних одиниць, яких об'єднують єдині цілі та завдання. Характерними ознаками митної системи виступають: цілісність, чітка організація, порядок і послідовність, взаємозв'язок і взаємодопомога» [18].

«Наукове дослідження Годованець О.В. передбачає розгляд митної системи держави як ряду підсистем, серед яких:

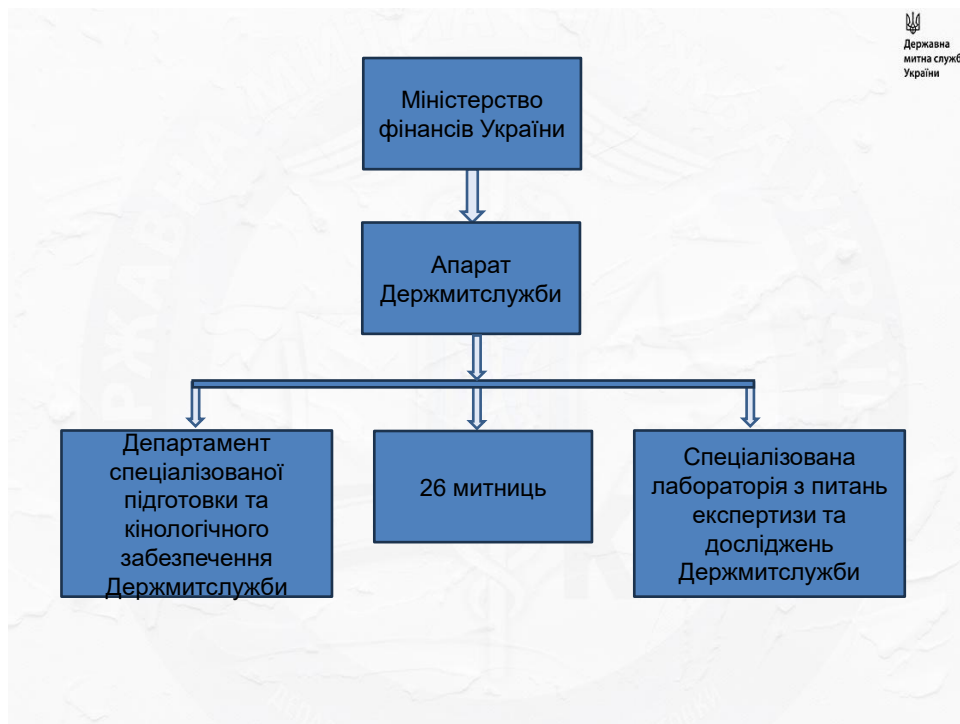
- 1) фінансово-економічна підсистема;
- 2) організаційна підсистема;
- 3) правоохоронна підсистема;
- 4) кадрове забезпечення» [8].

Більша частина науковців ототожнюють питання митної системи України із системою митних органів України. Водночас, така позиція є дискусійною, оскільки тривалий час, з середини 2013 року, після ліквідації Державної митної служби України у 2012 році, визначення «митний орган» у Митному кодексі України було замінено на інше визначення: «сукупність доходів і зборів». Таким чином, колишні митні органи отримали такий же статус, як і колишні податкові органи, спочатку в Міністерстві доходів і зборів України, а згодом у Державній митній службі України.

Згідно Митного кодексу України, «митний орган – це виключно митниці, а центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, фактично поглинув митну та податкову систему» [22]. Тому, вважати митною системою України лише митні органи України некоректно, оскільки в цій системі відповідно до чинного законодавства немає місця ключовому головному елементу цієї системи – центральному органу виконавчої влади, яка безпосередньо реалізує виключно митну політику держави.

Наразі, особливо після впровадження постанови Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 р. № 1200 «Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної України», коли Державна митна служба України працюватиме питання визначення митної системи України, її місця серед органів виконавчої влади, повноважень і функцій, а також можливих напрямів її розвитку.

Митна система України є самостійним механізмом державного управління, ефективність якого безпосередньо залежить від впливу зовнішніх факторів: політичних, економічних, соціальних тощо.

Рис. 1.4. Сучасний стан митної системи України

Нинішній стан митної системи України, яка лише починає відбудовуватися після відокремлення від Державної фіскальної служби України, не дозволяє ефективно протидіяти так званому «сірому» імпорту, схемам мінімізації сплати податків і зборів на на кордоні та маніпуляції з митною вартістю.

Митна система України наразі потребує таких заходів:

- 1) митне законодавство має бути наближене до законодавства Європейського Союзу;
- 2) необхідно впровадити сучасні автоматизовані системи митного контролю та оформлення, які взаємодіють з компаніями з мінімальною участю персоналу митниці;

3) необхідно вирішити питання щодо перевірки законності зовнішньоекономічної діяльності компаній шляхом подальшого митного аудиту;

4) необхідно вжити реальних заходів щодо побудови системи контролю за імпортом товарів (автоматичний контроль ланцюгів поставок товарів);

5) необхідно підвищити кадрову чисельність митних органів України;

6) необхідно суттєво підвищити соціальну та матеріальну підтримку працівників митних органів України.

Також варто зазначити, що бізнес-середовище вбачає відсутність реформ у митній сфері наслідком масової корупції та зловживань у Державній митній службі України.

Отже, зрозуміло, що найбільш проблемними питаннями для компаній у сфері митної справи є:

1. Недосконалість чинного митного законодавства, що дозволяє недобросовісним учасникам зовнішньоекономічної діяльності продовжувати свою протиправну діяльність та вибудовувати незаконні схеми ухилення від сплати податків та зборів у повному обсязі, а посадовій особі митниці незаконно втручатися в діяльність чесного бізнесу суб'єктів ЗЕД з метою одержання неправомірної вигоди. Неоднозначність ряду норм Митного кодексу України, проблемні питання застосування нормативно-правових актів щодо визначення митної вартості, невизначеність критеріїв, за якими здійснюється більший обсяг митних процедур (огляд, перерахунок, митне оформлення митних документів тощо) товарів, перевірка упаковки, консультація експерта тощо) завдає значних збитків учасникам зовнішньоекономічної діяльності.

2. Застаріла митна інфраструктура, зношеність обладнання, відсутність нормальних умов у пунктах пропуску вздовж державного

кордону України, відсутність програмних продуктів, які дозволяють компаніям уникати спілкування з персоналом митниці.

Компанії зацікавлені в мінімальному втручанні держави, компанії прагнуть скоротити витрати, які виникають внаслідок незрозумілих для них процедур митного оформлення. Всі учасники міжнародної торгівлі зацікавлені в подачі документів в електронному форматі через Інтернет.

3. Відсутність єдиного центру на рівні центрального апарату, який би аналізував та систематизував виконання норм законодавства з питань митної справи та надавав обов'язкові роз'яснення всім учасникам зовнішньоекономічної діяльності.

Наразі компанії, особливо ті, що представлені на всій території України, вбачають у діях митних органів неоднозначне виконання норм митного законодавства.

Фактично, сьогодні в різних митницях (у різних регіонах та регіонах) трапляються випадки різного застосування тієї чи іншої норми закону. Для одних і тих самих товарів кожна митниця може вимагати різний обсяг документів, на підставі яких здійснюється митне оформлення. Крім того, різняться час проходження митних процедур та змінюється обсяг митних процедур.

Учасникам зовнішньоекономічної діяльності необхідний чіткий перелік вимог, які митниця висуватиме до них у разі здійснення митного контролю та митного оформлення товарів.

У свою чергу, бізнес-середовище, яке зазвичай складають сумлінні платники податків, потребує чітких державних гарантій невтручання в їх господарську діяльність.

«Тобто, враховуючи вищевикладене та спираючись на думку провідних фахівців Американської торговельної палати в Україні та Європейської Бізнес Асоціації, необхідно зазначити, що бізнес-середовище очікує від Державної фіскальної служби України та згодом

від Державної митної служби України впровадження таких напрямків реформування митної справи, як:

- 1) автоматизація митних процедур і розвиток концепції «електронної митниці»;
- 2) вдосконалення митних формальностей та системи управління ризиками;
- 3) забезпечення доступності інформації з митних питань;
- 4) реформування процедур оскарження рішень митних органів;
- 5) удосконалення порядку сплати митних платежів» [7].

Митна система України повинна і може забезпечити виконання поточних завдань держави та спрямувати свою діяльність на усунення бюрократичних перепон, зменшення кількості необґрунтованих адміністративних бар'єрів та сприяння розвитку міжнародної торгівлі.

Висновки до розділу 1

Митна система України є самостійним механізмом державного управління, який залежить від надмірної кількості інших систем – механізмів державного управління. Митна система України включає не лише підрозділи митного відомства Державної фіскальної служби України, а згодом і всю Державну митну службу України, а й інші елементи та складові, що впливають на діяльність у митній сфері. Фактично, сама митна система України знаходиться в митному середовищі, що складається з різноманітних елементів, компонентів, складових частин тощо.

Місце та роль митної системи України ще потребують вирішення, оскільки підпорядкування створеної наприкінці 2018 року Державної митної служби України Міністерству фінансів України не дозволить їй повноцінно виконувати свої повноваження у сфері боротьби з митними правопорушеннями. Наразі, чинне законодавство унеможливорює

повноцінне виконання новоствореною Державною митною службою України всього комплексу митних функцій.

Важливим питанням під час впровадження митних реформ є професійна думка експертів із бізнес-середовища, яке може надавати реальні пропозиції, що потребують розробки у вигляді проектів нормативно-правових актів та їх імплементації в поточну діяльність митного відомства.

Фактично, виникла ситуація, коли треба завершити варіант реформи. Вводиться нова, а результати попередньої не аналізуються, внесені зміни не оцінюються, вартість цих нових не розраховується, питання про відповідальність не виникає. Через таку різноманітність незавершених змін ні влада, ні суспільство, ні персонал митних органів не відчують позитивних змін, а нестабільність системи та відсутність чіткої перспективи призводить до зміни пріоритетів та відсутності мотивації. І це в той час, коли від України очікують адаптації діяльності митних органів до європейських стандартів та використання найкращого світового досвіду.

Тому, пропонується зосередити увагу на здійсненні реформ митної системи України, що сприятиме розвитку національної економіки, підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних виробників, дасть змогу залучити значні обсяги іноземних інвестицій. Водночас, обов'язковою передумовою таких масштабних перетворень має стати широке науково-експертне обговорення різних аспектів функціонування реформованої митної системи України та вироблення фахівцями єдиного підходу до питань реформування митної системи України.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

2.1. Фіскальні ефекти функціонування митної системи України

Майже два роки в Україні триває війна, ініційована росією проти України, яка є найбільшою з часів Другої світової війни. З 24 лютого 2022 року в Україні діє воєнний стан. У зв'язку з цим перед Україною постає ряд питань, які потребують ретельного вивчення, негайного оперативного вирішення та державного регулювання.

Зовнішньоекономічна діяльність компаній в умовах воєнного стану має певну специфіку. За всю повномасштабну війну економіка країни зазнала колосальних втрат, які продовжують накопичуватися. Важливу роль у стабілізації та відновленні економіки відіграє детальний аналіз даної ситуації та факторів, що на неї впливають. Та на основі зроблених висновків та пропозицій, оперативне державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності з метою забезпечення національної безпеки.

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності спрямоване на захист економічних інтересів України, прав і законних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Сьогодні, без перебільшення, зовнішньоекономічна діяльність має гарантувати національну безпеку держави.

У сучасних умовах, коли окремі бюджетоутворюючі державні підприємства знищені або пошкоджені, одна частина території окупована, а інша знаходиться під постійним обстрілом у зоні бойових дій, міжнародні логістичні шляхи експорту та імпорту товарів і центри логістики постачання і зберігання товарів порушуються, енергетична система зазнає безпрецедентного руйнування, деякі міжнародні транспортні коридори закриті, а інші працюють із великими

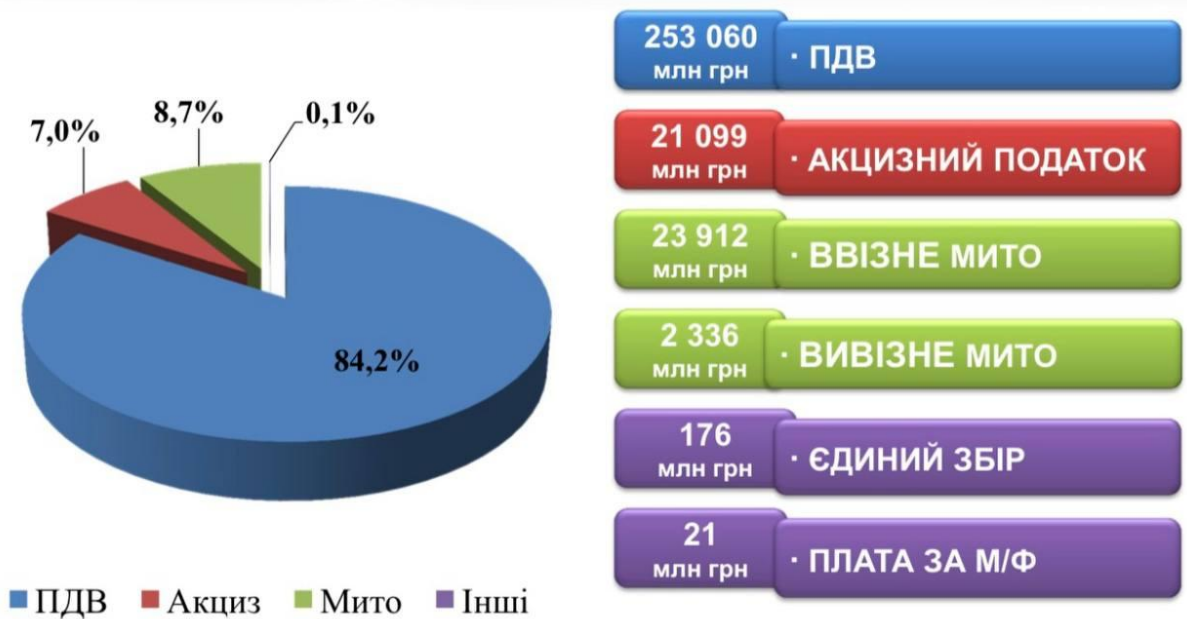
заторами, по всій країні закриті пункти управління повітряним рухом, а морські порти працюють обмежено.

Водночас, важливо забезпечити створення сприятливих умов для бізнесу, що працюють в умовах ворожнечі та обмежень. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності має забезпечити її захист і підтримку, зокрема шляхом зменшення бюрократичних перешкод, прискорення процедур митного оформлення та спрощення правил експорту та імпорту товарів. Ці заходи допоможуть компаніям зберегти конкурентоспроможність в умовах кризи та зміцнити свої позиції на міжнародному ринку.

Розпочнемо аналіз фіскального та регуляторного потенціалу національної митної системи з оцінки її фіскальної ролі, оскільки на сьогодні забезпечення фіскальної функції залишається головним і найважливішим завданням, що стоїть перед митними органами України. Виконання митною службою бюджетних завдань залежить не лише від ефективної роботи митних органів чи обсягу бюджетних видатків, що спрямовуються на їх утримання, а, насамперед, від державної митної політики, її законодавчого забезпечення та загального економічного становища держави. Іншими словами, ефективність виконання бюджетних завдань митними органами залежить від ефективної побудови усєї митної системи, її збалансованості та адаптованості до циклічних коливань економіки країни.

За підсумками роботи з січня по грудень 2022 року досягнуто перерахування митних та інших платежів до державного бюджету України в сумі 300,8 млрд. гривень, що становить 56,9% від запланованого показника (528,3 млрд. гривень).

Структура за видами митних платежів

Рис.2.1. Структура надходжень до Державного бюджету митних платежів

У зв'язку із вторгненням росії на територію України, введенням в Україні воєнного стану, тимчасовим вимушеним припиненням роботи окремих митниць зафіксовано значне зниження активності осіб, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, що вплинуло на виконання орієнтовні показники перерахувань митних платежів до державного бюджету, завірені Міністерством фінансів України.

На стан виконання індикативних показників також вплинуло ухвалення Верховною Радою України ряду змін до закону щодо пільгового оподаткування товарів, що ввозяться на митну територію України в умовах воєнного стану. Таким чином, загальна сума пільг зі сплати митних платежів при ввезенні в Україну товарів у 2022 році склала 179,3 млрд. грн, у тому числі 79,3 млрд грн – пільгове оподаткування

товарів відповідно до законодавчих актів, прийнятих в умовах воєнного стану.

Рис 2.2. Індикативні показники перерахувань митних платежів до державного бюджету

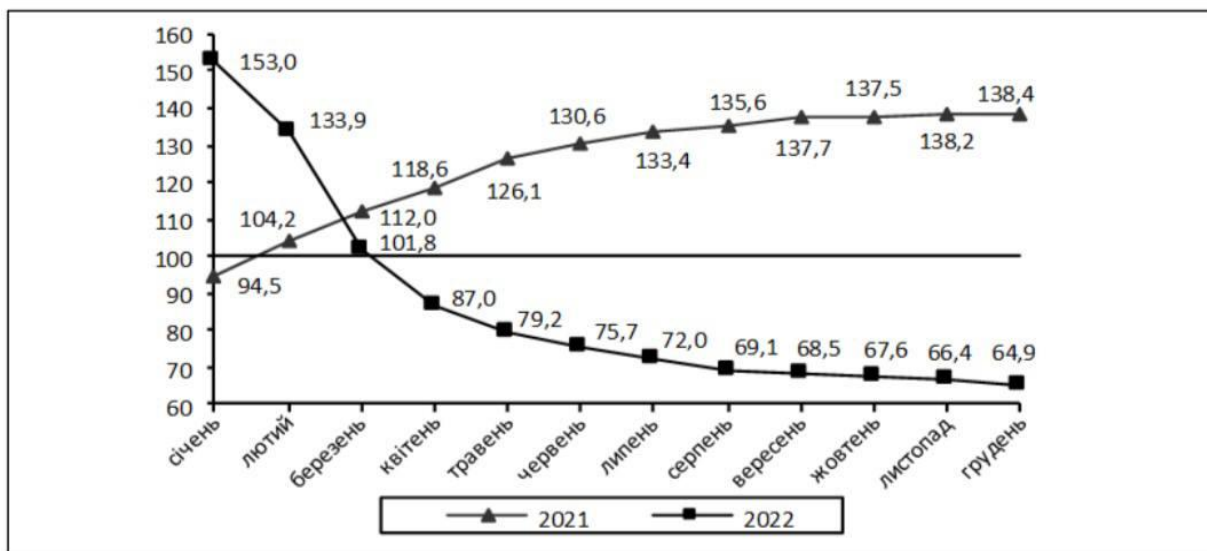
Із початком введення воєнного стану в Україні (24 лютого 2022 року) за 258 днів до бюджету України надійшло митних платежів на суму 226,5 млрд. гривень, середньодобове надходження митних платежів становило 878 млн. гривень.

На рис. 2.3 наведено динаміку надходжень митних платежів до державного бюджету України за останні роки.

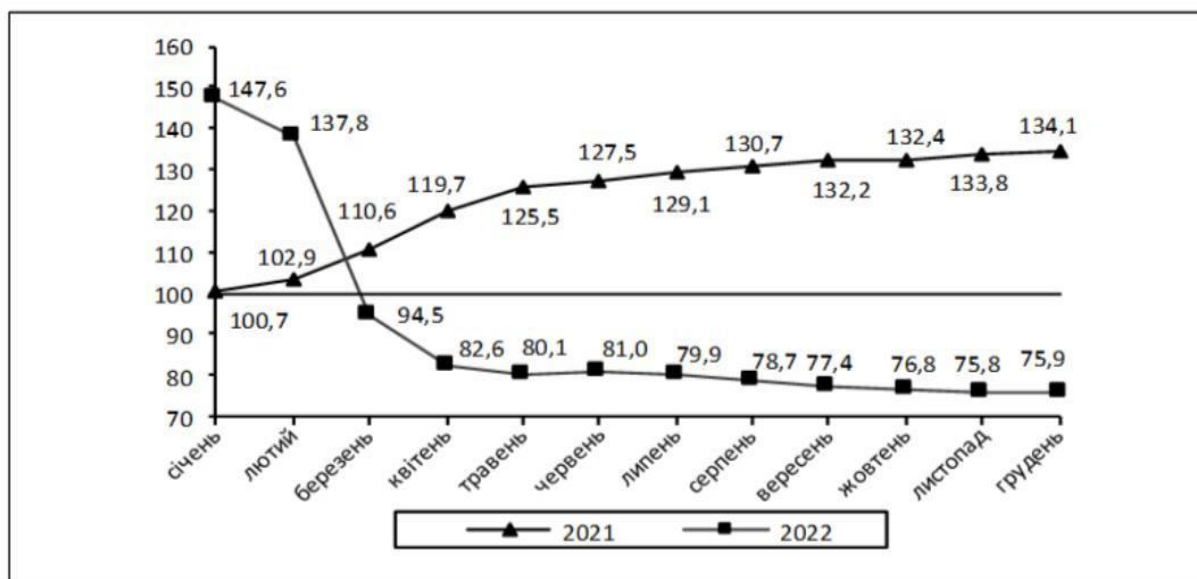
Рис 2.3. Динаміка надходження митних платежів до Державного бюджету України протягом 2021-2022 рр.

Зазначимо, що лінія тренду (експорт) у 2021 році свідчить про досягнення органами державної влади чи малих досягнень у валютному регулюванні, оскільки Україні вдалося стабілізувати експорт в умовах постпандемічної нестабільності та вийти на позитивне сальдо. Але, війна повністю змінила умови зовнішньої торгівлі і за підсумками 2022 року лінія тренду (рис. 2.3) демонструє різко негативну динаміку експортної активності України, яка до кінця року стабілізувалася на нижчому рівні.

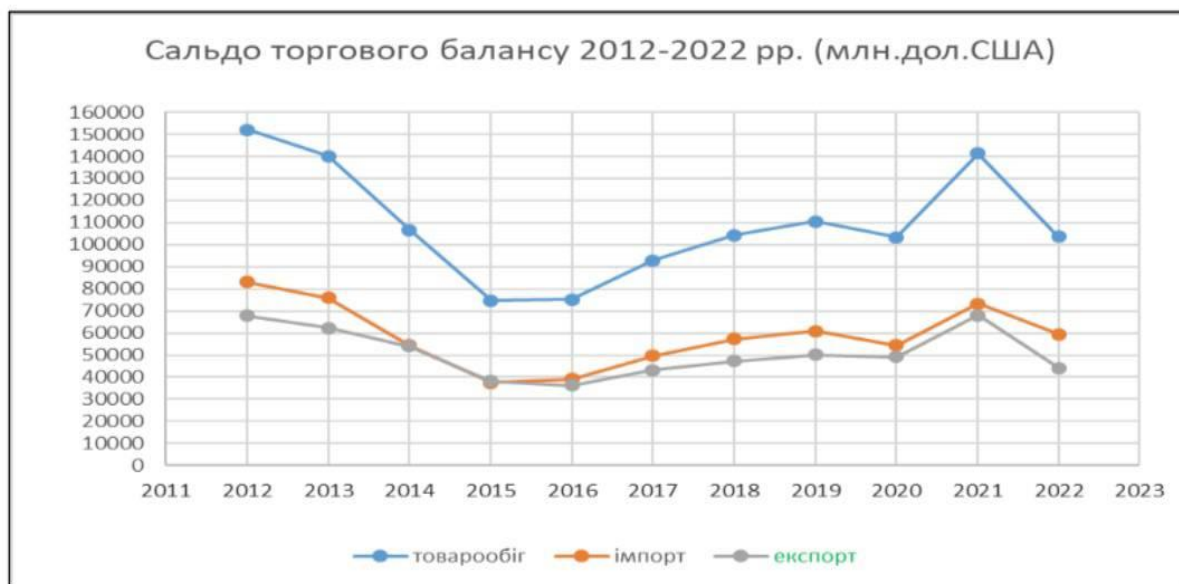
Рисунок 2.3. Динаміка зростання (зниження) експорту товарів у 2021-2022 рр. (у % до відповідного періоду попереднього року, наростаючим підсумком)

Що стосується динаміки імпорту, то його показники у 2021 році свідчать про зростання імпорту та відносну стабілізацію його рівня. Але війна також змінила умови імпорту, який продовжив різке падіння, що відображено на лінії тренду на 2022 рік (рис. 2.4).

Рисунок 2.4. Динаміка зростання (зниження) імпорту товарів 2021-2022 рр. (у % до відповідного періоду попереднього року, наростаючим підсумком)

Економіка держави в цілому, а також її окремих галузей, визначається співвідношенням обсягів експорту та імпорту (рис. 2.5.).

Рисунок 2.5. Зовнішня торгівля України. Сальдо торгового балансу за період з 2012 по 2022 рік (млн. дол. США) за даними Державної служби статистики України та Державної митної служби України

Більшість розвинутих капіталістичних країн мають надлишковий торговельний баланс зі значним перевищенням експорту над імпортом. В Україні із об'єктивних причин на разі спостерігається зворотна тенденція. Виручка за 2022 рік склала 99 679 мільйонів доларів. За цей період загальний товарообіг України скоротився на 37,698 млрд дол. (-26,66%) порівняно з 2021 роком (\$141 377 млн). Загальний обсяг експорту товарів за 2022 рік склав 44 173 млн. доларів. За цей період загальний обсяг товарного експорту України скоротився на 23,915 млн. дол. (-35,12%) порівняно з 2021 роком (68 088 млн. доларів). Загальний обсяг імпорту товарів за 2022 рік склав 55 506 млн. доларів. За цей період загальний обсяг імпорту зменшився на 13 783 млн. дол. (-18,81%) порівняно з 2021 роком (73 289 млн. доларів).

З наведених даних видно, що економіка України зазнала серйозних втрат внаслідок військової агресії Росії у 2022 році. Такі значні зміни свідчать про складну економічну ситуацію в країні. Зменшення

товарообігу негативно впливає на рівень зайнятості та виробництва в Україні, а також на платіжний баланс країни.

Внаслідок широкомасштабного військового вторгнення усі галузі української промисловості зазнали величезних втрат. У таблиці 2.1. показано зміни, які відбулися у товарній структурі експорту України у 2022 році.

Таблиця 2.1.

Основні напрямки експорту товарів з України в 2021-2022 роках

Групи товарів	Питома вага в % за 2021 рік	Експорт з України в 2021 році, млрд.дол. США	Питома вага в % за 2022 рік	Експорт з України в 2022 році, млрд.дол. США	Сальдо, 2022 рік до 2021 року, млрд.дол. США
72 - Чорні метали	19,90	13,10	10,26	4,53	-8,57
10 - Злаки	17,9	11,80	20,64	9,16	-2,64
26 - Руди, шлак та зола	10,60	7,02	6,97	3,08	-3,94
15 - Жири та олії тваринного або рослинного походження та продукти їх розщеплення; готові харчові жири; воски тваринного чи рослинного походження	10,40	6,89	13,48	5,95	-0,94
85 - Електричні машини та обладнання, їх частини; звукозаписна та звуковідтворювальна апаратура, апаратура для запису та відтворення телевізійного зображення та звуку, їх частини та приладдя	4,8	3,16	5,80	2,56	-0,60
84 - Реактори ядерні, котли, обладнання та механічні пристрої; їх частини	3,21	2,11	2,67	1,18	-0,93
12 - Олійне насіння та плоди; інше насіння, плоди та зерно; лікарські рослини та рослини для технічних цілей; солома та фураж	3,21	2,11	8,51	3,76	1,65
44 - Деревина та вироби з неї; деревне вугілля	2,94	1,93	4,26	1,88	-0,05
23 - Залишки та відходи харчової промисловості; готові корми для тварин	2,62	1,72	2,45	1,08	-0,64
73 - Вироби із чорних металів	1,88	1,24	2,38	1,05	-0,19

Враховуючи наведену інформацію, можна зробити наступні висновки: структура експорту зазнала суттєвих змін, зокрема зменшився експорт чорних металів на 8,57 млрд. дол., зернових на 2640 млн. дол., корисних копалин, шлаків і золи на 3,94 млрд. дол. Хоча, лідирувала залізна руда з експортом 23,9 млн. тонн. вартістю 2,9 мільярда доларів. Проте, Сполучені Штати зазнали зниження вартості на 57,8% через закриття морських портів і зниження попиту через побоювання рецесії.

Україна експортувала 11,2 млн. тонн пшениці на 2,6 млрд. дол., що на 44,7% менше, ніж торік - 3,12 млн. тонн. Порушення завдало Україні 1,54 мільярда доларів. Виручка в США на 8,6% менше в порівнянні з минулим роком, але на 17% більше за обсягом.

Один із традиційних лідерів промислового експорту, ізольовані кабелі, заробив 1,32 мільярда доларів, це на 16,4% менше, ніж у 2021 році, що також пов'язано зі зниженням обсягу експорту на 13,6% (65,9 тис. тонн). Наступні в рейтингу - сталеві напівфабрикати та гарячекатаний прокат відображають всю трагедію української металургії. Падіння обсягів за рік склало 72%, це пов'язано з руйнуванням металургійних комбінатів і фабрик (зокрема, Азовсталі, Меткомбінату Ілліча).

Загальний обсяг експорту напівфабрикатів склав 1,9 млн. тонн, оцінюється в 1,1 мільярда доларів та гарячого прокату: 1,3 млн. тонн. вартістю мільярд доларів. Соеві боби стали рідкісним випадком значного зростання, незважаючи на війну, фізичний обсяг її експорту зріс на 81,6% і склав 1,99 млн. тонн, що на 42% більше, ніж у минулому році. Українського м'яса птиці експортували на 10% менше: 413 тис. тонн, але це принесло на 19% більше доходу: 852 млн. доларів.

До війни частка торгівлі України з Росією була досить високою. У 2021 році, за рік до повномасштабної війни, Україна експортувала до росії товарів на \$3,4 млрд., а імпортовано, на 6,1 млрд. дол.

Падіння імпорту було не таким значним, як експорту, оскільки обсяг закупівлі українцями іноземних товарів скоротився менш ніж на чверть від довоєнного рівня, а продажі за кордон - на третину, але певні зміни все ж відбулися в напрямку імпорту. Зазначимо, що, за даними Державної митної служби України [26], імпорт товарів в Україну у 2022 році здійснювався з таких основних торгових партнерів: Китай: 8,68 млрд. дол., Польща: 5,55 млрд. дол., Німеччина: 4,45 мільярда доларів., Туреччина: 3,36 мільярда доларів., Сполучені Штати: 2,18 мільярда доларів., Болгарія: 2,06 млрд. дол., Італія: 1,8 мільярда доларів., Індія:

1,7 мільярда доларів., Чехія: 1,54 млрд. дол. та Румунія: 1,51 мільярда доларів.

Зміни в імпорті відбулися у 2022 році: збільшився імпорт із Болгарії, Індії, Румунії та Польщі, а ось значно знизився імпорт із Китаю, Білорусі, Німеччини, Росії, США, Угорщини та Італії. Так, у торгівлі з країнами ЄС імпорт скоротився лише на 8%, з країн СНД – на 37%, з іншими країнами – на 22%. Як бачимо, Україні певною мірою вдалося перенаправити з країн СНД до країн ЄС.

Щодо товарної структури імпорту, то в 2022 році за основними товарними групами вона була такою: 28,66% (17,05 млрд. дол.) – паливо мінеральне, нафта та продукти її перегонки; бітумні речовини; мінеральні воски; 8,79% (\$5,23 млрд.) – наземний транспорт; 8,38% (\$4,99 млрд.) – електричні машини та обладнання, їх частини; апаратура для запису та відтворення звуку, апаратура для запису та відтворення телевізійних зображень і звуку, їх частини та приладдя; 7,07% (4,21 млрд. доларів): ядерні реактори, котли, обладнання та механічні пристрої; його частини; 4,16% (2,47 млрд. доларів) – пластмаси та вироби з них; 3,20% (\$1,90 млрд.) – фармацевтика; 2,20% (\$1,31 млрд.) – інші хімічні речовини; 1,94% (1,15 мільярда доларів США) – оптичні, фотографічні, кінематографічні, вимірювальні, контрольні, точні, медичні чи хірургічні інструменти та апаратура; його частини та приладдя; 1,6% (\$950 млн) – чорні метали; 1,35% (800 млн. доларів): добрива.

У 2022 році склалася катастрофічна ситуація з експортом зерна на світові продовольчі ринки. Відповідно до «зернової угоди», підписаної 22 липня в Стамбулі, три українські порти (Одеса, Чорноморськ і Південний) були розблоковані для експорту української агропродукції. За оперативними даними Держмитслужби експорт України зерна, зернобобових (з продуктами їх переробки) та борошна у 2022/2023 регуляторному році станом на 06.03.2022 становив 32,938 млн. тонн, що на 26,56% менше, ніж у сезоні минулого року, водночас за аналогічний

період минулого сезону зазначений показник склав 44,849 млн. тонн. За даними продовольчої та сільськогосподарської програми ООН (FAO), до війни український аграрний сектор давав до 20% ВВП і понад 40% доходів від експорту. У 2021 році лише експорт зернових приніс країні понад 12 мільярдів доларів.

Таким чином, одним із можливих рішень ЗЕД в умовах воєнного стану є залучення міжнародних механізмів, таких як тимчасове зниження тарифів, створення спеціальних торгових зон або розширення мережі угод про вільну торгівлю з іншими країнами. Також, необхідно шукати нові ринки збуту вітчизняної продукції та послуг. Можна розглянути варіант розвитку експорту в країни, які не беруть участі в конфлікті, або в країни, які не мають альтернативних постачальників окремих товарів і послуг.

Також важливо забезпечити комерційну діяльність компаній, що дозволить їм адаптуватися до нових умов і розвиватися в умовах війни. Цього можна досягти шляхом стимулювання ділової активності, надання фінансової підтримки та спрощення процедур торгівлі, раціонального поєднання інструментів просування експорту та забезпечення усунення всіх перешкод для швидкого постачання товарів, необхідних для функціонування та оборони держави та називається критичним імпортом.

2.2. Аналіз ризиковості митного простору України

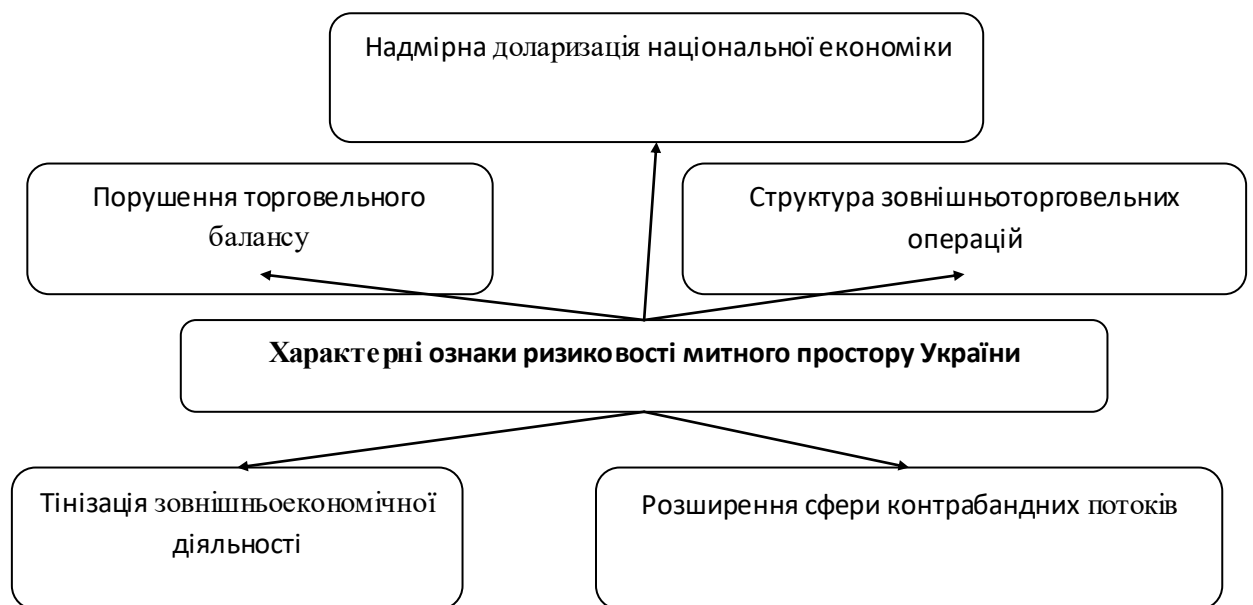
Економічна система країни характеризується циклічним розвитком, тому головним завданням світової спільноти та українського суспільства є забезпечення сталого розвитку економіки. Економічна система будь-якої країни складається з великої кількості суб'єктів: суб'єктів господарювання, фінансових і державних інститутів, які взаємодіють і здійснюють свою діяльність в умовах ризику, тобто ймовірності небажаних або непередбачуваних результатів. Основною характеристикою ризиків є те,

що вони об'єктивно існують у процесі діяльності усіх суб'єктів економічної системи. Ризиків неможливо повністю уникнути, можна лише оцінити, управляти та мінімізувати наслідки їх впливу.

«До ризиків у зовнішньоекономічній діяльності належать такі ризики:

- пов'язані з вибором країни для здійснення зовнішньоекономічних операцій;
- пов'язані з вибором іноземного партнера;
- маркетингові;
- транспортні;
- пов'язані з укладанням контракту;
- комерційні ризики в зовнішньоекономічній діяльності;
- пов'язані з митним регулюванням» [43].

Отже, на основі проведеного дослідження можна виділити характерні ознаки ризику митного простору України (рис. 2.5).

Рис. 2.5. Характерні ознаки ризиковості митного простору України

Враховуючи сучасний стан економіки України, доцільно розпочати дослідження ризиків митної зони, які впливають на ефективність державного управління, з'ясувавши основні ризики митної зони, які є

найбільш актуальними та мають значний вплив на сучасну економіку країни.

Водночас, ризики митного простору не обмежуються ризиками зміни торговельного балансу країни. Обіг долара відіграє певну політичну та економічну роль, має тенденцію до зростання, що негативно впливає на національні інтереси України, сприяє нелегальному виведенню капіталу за кордон, підриває довіру та штучно знецінює структуру обігу національної грошової одиниці.

За 10 місяців 2023 року товарообіг склав 82 мільярди доларів. За січень-жовтень 2023 року Україна імпортувала товарів на 52,2 млрд. доларів, експортувала – на 29,8 млрд. доларів. При цьому оподатковуваний імпорт склав 43,4 млрд. доларів, що становить 83% від загального обсягу імпортованих товарів. Податкове навантаження на 1 кг оподаткованого імпорту в січні-жовтні 2023 року становило \$0,49/кг, що на 44% більше, ніж за аналогічний період 2022 року.

Найбільше товарів в Україну було імпортовано з Китаю на 8,4 млрд. доларів, Польщі на 5,5 млрд. доларів та Німеччини на 4,1 млрд. доларів. Найбільше Україна експортувала до Польщі – 4,1 млрд. доларів, Румунії – 3,3 млрд. доларів, Туреччини – 2 млрд. доларів.

Із загального обсягу імпортованих товарів у січні-жовтні 2023 року 65% становили такі категорії товарів: машини, обладнання та транспорт: 16 млрд. дол. Під час митного оформлення зазначених товарів до бюджету сплачено 115,2 млрд. грн., що становить 31% надходжень митних платежів; продукція хімічної промисловості: 9,3 млрд. дол.

Під час митного оформлення зазначених товарів до бюджету сплачено 63,6 млрд. грн, що становить 17% надходжень митних платежів; паливно-енергетичні продукти: 8,7 млрд. дол. Під час митного оформлення цих товарів до бюджету сплачено 79,3 млрд. грн, що становить 21% надходжень митних платежів.

До трійки найбільш експортованих товарів України увійшли:

- продукти харчування: 17,7 млрд. дол.;
- метали та вироби з них: 3,3 млрд. дол.;
- машини, обладнання та транспорт: 2,5 млрд. дол.

Під час митного оформлення експорту товарів, що оподатковуються вивізним митом, до бюджету сплачено 500,7 млн. грн.(рис. 2.6.)

За 10 місяців 2023 року митниці Держмитслужби виявлено порушень митних правил на суму 7,6 млрд. гривень. За січень-жовтень 2023 року виявлено 10124 порушення митних правил, вартістю предметів правопорушень понад 7,6 млрд. гривень (порівняно з відповідним періодом минулого року вартість зросла майже втричі).

Вилучено предмети злочину на суму майже 669 мільйонів гривень:

- промислових товарів на 483 млн. грн.;
- продуктів харчування на 66 мільйонів гривень;
- валюти на 73 млн. грн.;
- транспортних засобів 46 млн. грн

Безпосередньо митницею розглянуто 2894 справи про порушення митних правил (рис.2.8). Застосовано адміністративних санкцій у вигляді штрафів на суму 97 млн. грн, з яких до державного бюджету стягнуто 65 млн. грн. Митниці передали до суду 5803 справи про порушення митних правил на суму 5,3 мільярда гривень. За результатами розгляду справ суди наклали санкцій (конфіскація майна та штрафи) на суму понад 1,8 млрд. грн (конфіскація – 954 млн. грн, штрафи – 869 млн. грн).

Товарообіг України за січень - жовтень 2023 року склав \$82 млрд

Імпортували в Україну товарів на \$52,2 млрд

Найбільш **імпортовані** категорії товарів:

машини, устаткування
та транспорт

\$16
млрд

продукція хімічної
промисловості

\$9,3
млрд

паливно-енергетичні
товари

\$8,7
млрд

Експортували з України товарів на \$29,8 млрд

Найбільш **експортовані** категорії товарів:

продовольчі товари

\$17,7
млрд

метали та вироби з них

\$3,3
млрд

машини, устаткування
та транспорт

\$2,5
млрд

Рис. 2.6. Товарообіг України за 10 місяців 2023 року

У 2022 році товарообіг склав 99,7 млрд. доларів, у 2022 році Україна імпортувала товарів на 55,5 млрд. доларів, експортувала на 44,2 млрд. доларів, найбільше в Україну імпортували в Китай – 8,7 млрд.

доларів, в Польщу – 5,5 млрд. доларів та Німеччину - 4,4 млрд. дол. Найбільше Україна експортувала до Польщі (\$6,7 млрд.), Румунії (\$3,9 млрд.) і Туреччини (\$2,9 млрд.).

Найбільше імпортувалися в Україну такі категорії товарів:

- машини, обладнання та транспорт: 16 млрд. дол.;
- паливно-енергетичні продукти: \$13,1 млрд.;
- продукція хімічної промисловості: 9,6 млрд. дол.;

До трійки найбільш експортованих товарів України входять:

- продукти харчування: 23,4 млрд. дол.;
- метали та вироби з них: 6 млрд. дол.;
- машини, обладнання та транспорт: 4,2 млрд. дол.

Імпортований газ у 2014-2016 рр. відсутній, але оформлений у митному режимі «імпорт» у грудні 2022 р. (рис. 2.7.)

За 2022 рік Держмитслужба виявила порушень митних правил на суму 2,9 мільярда гривень. Протягом 2022 року митницями Держмитслужби України виявлено 11 098 порушень митних правил на суму 2,9 млрд. гривень (порівняно з показником 2021 року показник зріс на 5%).

Вилучено незаконні предмети на суму понад 697,5 млн. грн.:

- промислових товарів на 457,5 млн. грн.;
- продуктів харчування та сільськогосподарської продукції на 49 млн. грн.;
- валюти на 147,3 млн. грн.;
- транспортних засобів на 43 млн. грн.

Безпосередньо митною службою розглянуто 9825 справ про порушення митних правил. Застосовано адміністративне стягнення у вигляді штрафу на суму майже 770 мільйонів гривень. Митними органами скеровано до суду 5721 справу про порушення митних правил на суму 3 мільярди гривень. За результатами розгляду справ суди наклали санкцій (конфіскація майна та штрафи) на суму понад 1,8 мільярда гривень. (рис.2.9)

Товарообіг України за 2022 рік склав \$99,7 млрд*

Імпортували в Україну товарів на \$55,5 млрд*

Найбільш **імпортовані** категорії товарів:

машини, устаткування
та транспорт

\$16
млрд

паливно-енергетичні
товари

\$13,1
млрд*

продукція хімічної
промисловості

\$9,6
млрд

Експортували з України товарів на \$44,2 млрд

Найбільш **експортовані** категорії товарів:

продовольчі товари

\$23,4
млрд

метали та вироби з них

\$6
млрд

машини, устаткування
та транспорт

\$4,2
млрд

Рис.2.7. Товарообіг України за 2022 рік

Рис. 2.8. Порушення митних правил за 10 місяців 2023 року

Рис. 2.9. Порушення митних правил за 2022 рік

Шляхом зменшення кількості виявлених фактів переміщення або дій, призначених для переміщення товарів, транспортних засобів (з комерційною метою) через митний кордон України поза митним контролем. «Відповідно до Митного кодексу України під переміщенням

товарів і транспортних засобів поза митним контролем слід розуміти їх переміщення через митний кордон поза місцем розташування митниці, тобто поза місцем розташування митної зони митного контролю» [50].

Переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон поза часом митного оформлення митним органом є об'єктивною стороною цього злочину, навіть якщо таке переміщення здійснювалося у встановлених місцях. Декриміналізація контрабанди товарів у поєднанні з посиленням адміністративної відповідальності стане більш ефективним інструментом протидії незаконному переміщенню товарів. Додаткове поповнення державного бюджету забезпечуватиметься за рахунок стягнення штрафів та реалізації конфіскованого майна в дохід держави.

Переміщення предметів, прихованих від митного контролю, - це переміщення їх через митний кордон з використанням тайників або інших засобів, що ускладнюють їх виявлення, надають одним предметам вигляду інших або представляють митному органу України підставу для переміщення предметів, документів контрафактні або отримані незаконним шляхом, містять неправдиві дані або є приводом для переміщення інших об'єктів.

За досліджуваний період спостерігалось значне зростання кількості порушень митних правил, а також зменшення кількості порушених справ за порушення митних правил. Динаміка зменшення кількості порушених справ про порушення митних правил при збільшенні кількості порушень митних правил зумовлена зниженням кількісних показників контролю декларантів, тобто лояльністю посадових осіб митних органів до іноземних предметів господарської діяльності, але посилення матеріальної відповідальності у разі виявлення порушення.

Таким чином, на основі аналізу статистичних матеріалів приходимо до висновку про наявність значних фінансових ризиків митної системи, пов'язаних із недекларуванням товарів, транспортних засобів та переміщенням товарів через митний кордон України поза контролем або

з приховуванням митного контролю; неправильне визначення коду товару, країни походження та заниження митної вартості. Зазначені фінансові ризики негативно впливають на функціонування митної системи України та загрожують митній безпеці держави.

Таким чином, ризик митного простору України пов'язаний з порушенням торговельного балансу нашої держави та незбалансованою структурою зовнішньоторговельних операцій, надмірною доларизацією національної економіки та тинізацією зовнішньоекономічної діяльності. А отже, це підвищує ризик функціонування митної системи та зумовлює необхідність визначення конкретної ролі фінансових ризиків у забезпеченні митних інтересів держави.

Висновки до розділу 2

За результатами дослідження встановлено, що Україна перебуває в складних умовах військової агресії, а курсові показники мають негативну динаміку. Це суттєво впливає на економіку держави, оскільки зовнішній ринок є важливим джерелом доходу для України. За результатами огляду основних тенденцій розвитку зовнішньої торгівлі України під час війни встановлено, що обсяг експорту товарів з України, який фактично припинився на початку війни, зараз поступово відновлюється.

Одним із шляхів відновлення довоєнних обсягів експорту є переорієнтація морського транспорту на альтернативні види транспорту. Необхідне створення та розвиток трьох транспортних коридорів через Польщу, Румунію та Словаччину. Економіка України поступово відновлюється завдяки регіонам, де не ведуться активні бойові дії.

Зокрема, вирішальну роль відіграють ті області, які розташовані на заході України, адже у даний час через їх територію проходять важливі логістичні шляхи. Торгівлю з росією та республікою білорусь зупинено, ставлячи відповідне завдання щодо переорієнтації експорту з цих ринків та реалізації відповідних заходів імпортозаміщення. Українські виробничі

підприємства мають усвідомлювати, що після закінчення війни, на етапі відновлення економіки, вони матимуть можливість вийти на нові ринки, що належать прогресивним європейським державам.

Основними вимогами для зайняття впевнених позицій у цьому плані є бажання та готовність вітчизняних компаній домінувати в різних сферах економіки, а також підвищення конкурентоспроможності за рахунок підвищення рівня інновацій, дбайливого ставлення до навколишнього середовища та технологічності товарів і послуг.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з комплексним аналізом можливих напрямів (шляхів) переорієнтації українського експорту товарів в умовах війни, що базується на пошуку нових логістичних шляхів і нових ніш на ринку ЄС та інших ринках. Практичне значення отриманих результатів полягає у визначенні та аналізі основних факторів, що впливають на економічну діяльність українських компаній та тенденцію до стабілізації та розвитку.

Найбільші фінансові ризики митної системи пов'язані з недекларуванням товарів, транспортних засобів, переміщенням товарів через митний кордон України поза митним контролем та приховуванням митного контролю, порушенням порядку митного контролю в зонах (коридорах) спрощеного митного контролю та низку інших злочинів.

Основними загрозами на даний момент митній безпеці України є контрабанда товарів та порушення митних правил, імпорт контрафактних товарів, корумпованість митних органів та функціонування держави як джерела ризиків через нестабільність в країні митної справи та незбалансованості митної політики.

РОЗДІЛ 3. ДОМІНАНТИ РОЗВИТКУ МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

3.1. Шляхи вдосконалення організаційної структури митних органів України

Більш ніж тисячолітня історія створення, розвитку та функціонування української митної системи дозволяє стверджувати, що вона завжди була невід'ємним державотворчим інститутом: захищала економічні інтереси, гарантувала безпеку держави та поповнювала її бюджет. Завдяки ратифікації Угоди про асоціацію з ЄС в Україні активізовано процеси реструктуризації практично всіх державних органів з урахуванням передового досвіду європейських країн.

Як відзначають експерти, в успішній роботі митниці зацікавлені багато людей: міжнародні організації, керівництво зарубіжних країн, інші органи державної влади, митні служби інших країн, учасники зовнішньоекономічної діяльності, фізичні та юридичні особи, представники різних громадських організацій та політичних партій.

«Успішність може визначатись як здатність певного державного органу швидко, просто, економічно раціонально та ефективно виконувати поставлені перед ним мету і завдання. Функціональні та структурні зміни в системі та організації діяльності вітчизняних митних органів носять перманентний характер. При цьому вважається, що митна система України пройшла довгий еволюційний шлях і з кожним етапом реорганізаційних змін наближається до загальноприйнятих європейських стандартів» [50].

Запорукою належної та злагодженої роботи будь-якої митної структури світу є її розвиток, удосконалена, потужна і водночас мобільна та автономна система митних органів. Загалом, позитивно сприймаючи необхідність системних перетворень у митній справі та активного впровадження рекомендацій Всесвітньої митної організації та

Ради Європи, хочемо відзначити, що в період з грудня 2012 р. національні митні органи зазнали реформування, що не завжди покращувало, а радше трансформувало їх структуру.

«За висновками Всесвітньої митної організації, митниця - це ключ до вирішення завдань в галузі бюджетних надходжень, торгівлі, промисловості, захисту суспільства, навколишнього середовища» [49, с. 57].

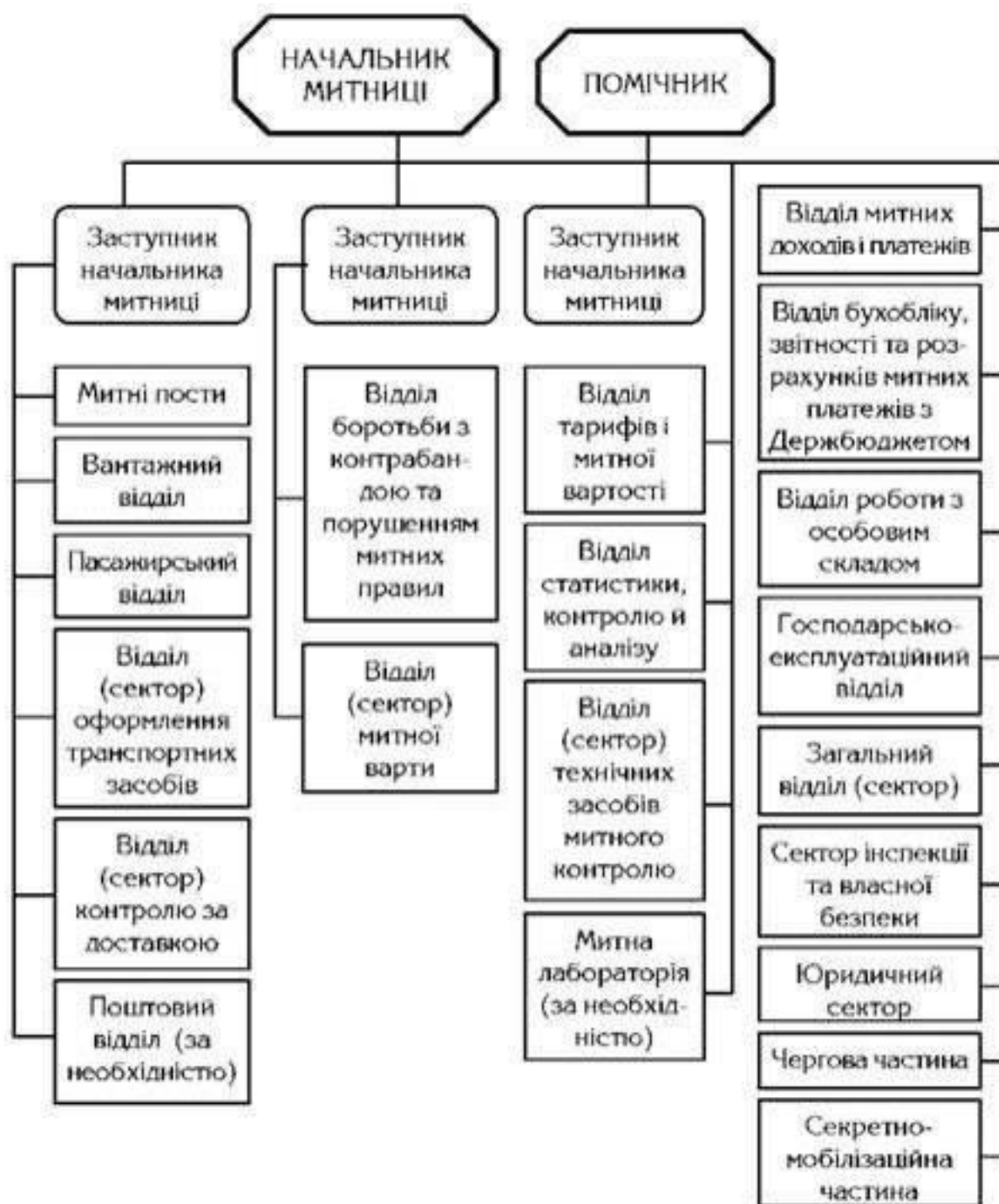

Рис. 3.1. Структура митниці в Україні

«Відтак, пріоритетом розвитку української митниці сьогодні має стати впровадження міжнародних стандартів діяльності, які вже давно ефективно показали себе не лише в Європі, а й у всьому світі. При цьому вчені вказують на їх універсальний характер стосовно суб'єктів та вважають, що такі стандарти можуть застосовуватись у будь-якій демократичній державі, і що саме на цих засадах сьогодні будується єдиний європейський правовий простір» [17].

«Викликає неабияку стурбованість зміна пріоритетів митної політики: якщо десять років тому головною була регулятивна функція» [41, с. 19], то у 2013-2014 роках почала переважати фіскальна. «І спеціалісти ставлять першочерговим завданням необхідність позбавлення такого переважання, оскільки головним показником має бути не обсяг стягнутих податків, а цілісність та повнота їх нарахувань, не кількість заведених справ щодо незаконної контрабанди і порушення митних норм, а усунення неустановлених моментів митних правопорушень» [40, с. 110-111].

Відсутність чітко сформованої та належним чином формалізованої концепції розвитку митної справи не сприяє з'ясуванню питань щодо напрямів майбутніх реформ національних митних органів. Замість потужної стратегії реконструкції та благоустрою протягом шести років розробляються надто «багатовекторні» та недостатньо обґрунтовані ідеї, зокрема:

- у 2013 році проведено об'єднання податкових і митних органів з урахуванням досвіду Великої Британії;

- у 2014 році протягом трьох місяців спочатку було ліквідовано Міністерство доходів і зборів і відновлено самостійність митних органів, а потім раптово змінилося перетворенням Міністерства на Державну фіскальну службу, в якій податкові та митні органи залишився разом;

- у 2015 році пропонується повна ліквідація митниць як юридичних осіб, а Уряд навіть анонсує передачу окремих митниць на субпідряд

іноземним компаніям;

- «у 2016 році вноситься законопроект про створення самостійної Національної митної служби України, а до ДФС запрошується для напрацювання плану реформи митної служби України спеціальна місія США, (де на відміну від Великої Британії митні органи об'єднані не з податковими органами, а з прикордонною службою» [1]);

- у 2017 році уряд двічі намагався реформувати територіальні органи ДФС, результатом яких мало стати об'єднання митниць регіонів в єдину в країні Міжрегіональну митницю;

- у січні 2018 року Кабінет Міністрів скасовує дві свої торішні постанови та оголошує про нові підходи до організації роботи митних органів;

- у червні 2018 року з метою виявлення порушень митних правил та запобігання ухиленням від сплати митних платежів уряд запровадив експеримент, під час якого поліцейським надано право перебувати в зонах митного контролю під час проведення митних процедур, а також доступ до автоматизована система митного оформлення;

- у вересні 2018 року було висловлено тезу про можливість недержавної митниці та наявність позитивних практик і хороших результатів, які досягли митниці приватної форми власності;

- «у грудні 2018 року урядом ухвалюється рішення про реорганізацію ДФС шляхом поділу на Державну податкову службу та Державну митну службу» [39].

Фактично має місце ситуація, коли нова редакція вводиться до завершення варіанту реформування, а аналіз результатів попереднього не проводиться, оцінка внесених змін не надається, вартість таких нововведень не розраховуються і питання про відповідальність не виникає. Через таку різноманітність незавершених змін ні влада, ні суспільство, ні персонал митних органів не відчують позитивних змін, а нестабільність системи та відсутність чіткої перспективи призводить

до зміни пріоритетів та відсутності мотивації до сумлінної праці. І це в той час, коли від України очікують адаптації діяльності митних органів до європейських стандартів та використання найкращого світового досвіду.

На нашу думку, не варто вдаватися до експериментів із системою органів, яка забезпечує майже половину державного бюджету країни. Реформування української митниці в контексті імплементації Угоди про асоціацію з ЄС потребує не ситуативних чи політичних рішень, а виважених та науково обґрунтованих підходів.

Тому, вважаємо вкрай важливим при написанні сучасної концепції реформування митної служби України приділити належну увагу не лише функціональній складовій, яка має базуватися на рекомендаціях Всесвітньої митної організації та європейському досвіду митної справи.

3.2. Роль Всесвітньої митної організації та інших міжнародних інституцій в координації та уніфікації діяльності митних служб

Основоположні принципи організації та діяльності митних органів завжди були пріоритетним напрямом досліджень регулювання міжнародних інституцій у сфері торгівлі, транспорту, фінансів та прав людини. Питаннями, які пов'язані із спрощення та уніфікації принципів і методів регулювання зовнішньої торгівлі, в тому числі форм і методів діяльності митних органів як структур, що безпосередньо реалізують митну політику своїх держав, займаються різні міжнародні інститути.

Особливу активність у митній сфері в період з кінця 90-х років 20 століття до початку 21 століття мали такі впливові міжнародні організації, як СОТ, ЮНКТАД, Світовий банк реконструкції та розвитку, Міжнародний валютний фонд та ін., зазначив Д.В. Приймаченко.

«При цьому науковець визнавав провідне місце Всесвітньої митної організації, основними напрямками діяльності якої є удосконалення існуючих митних процедур, методів визначення митної вартості, правил

визначення походження товарів, гармонізованої системи опису й кодування товарів, правоохоронної діяльності та опрацювання інших не менш важливих аспектів, пов'язаних з функціонуванням митних служб» [35, с. 378-379].

«Практично всі дослідники митної тематики в більшій або меншій мірі торкалися у своїх працях діяльності Всесвітньої митної організації (WCO - World Customs Organization), яка вже більше 70 років залишається єдиною міжурядовою організацією, що зосереджена виключно на питаннях митної справи, та відзначали її визначальну роль у міжнародно-правовому регулюванні спрощення та гармонізації митних процедур у сфері міжнародної торгівлі» [5, с. 346-371].

«Сьогодні до складу Всесвітньої митної організації входять 183 країни, представлені керівниками митних адміністрацій» [2]. «З урахування регіонального підходу в організації роботи ВМО, всі держави-члени діляться на 6 регіональних груп: Північна, Південна, Центральна Америка і Карибській басейн; Європа; Північна Африка, Близький і Середній Схід; Західна і Центральна Африка; Східна і Південна Африка; Далекий Схід, Південна і Південно-Східна Азія, Австралія і Океанія» [3].

«Завдання кожної групи формуються однотипно та включають, насамперед, впровадження положень політики ВМО щодо гармонізації митних систем даного регіону (просування актів ВМО, їх роз'яснення, залучення нових членів), а також організацію навчанням працівників митних адміністрацій, створення інформаційних центрів по боротьбі з митними правопорушеннями, налагодження діалогу та обмін делегаціями між національними митними службами та адміністративними органами ВМО. Україна стала повноправним членом Організації 19 червня 1992 р., коли було прийнято постанову Верховної Ради України «Про приєднання України до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва» [37].

ВМО прийняла велику кількість документів, що регулюють різні

сфери зовнішньої торгівлі. У результаті 50-річної діяльності цієї міжнародної установи на початку XXI ст. Було близько 20 конвенцій, 50 рекомендацій і більше десятка міжнародних стандартів з окремих питань митної справи. Міжнародна спільнота визнає ВМО центром митної експертизи, який відіграє провідну роль у обговоренні, розвитку та вдосконаленні митних технологій і законодавства. Діяльність організації базується на запитах її членів, а інструменти та передовий досвід сприймаються як основа для роботи сучасних митних служб.

Серед основних завдань ВМО експерти називають гармонізацію та уніфікацію митних систем шляхом створення стандартів, удосконалення митного законодавства, розвиток міжнародного співробітництва, спрощення митних процедур і міжнародної торгівлі, комерційну безпеку в ланцюгах поставок та підвищення ефективності діяльності у сфері боротьби з контрафактом, державно-приватного партнерства, добросовісності впровадження митних програм для підвищення потенціалу.

При цьому спостерігається, що «ВМО також підтримує міжнародну Гармонізовану систему номенклатури товарів і керує технічними аспектами Угоди ВМО про митну оцінку і правила походження товарів. Крім того, ця міжнародна інституція підтримує тісні контакти з Інтерполом, Службою ООН з контролю над наркотиками, Контртерористичним комітетом Ради безпеки ООН, іншими міжнародними організаціями для виконання вищезазначених завдань» [51, с. 162-163].

До основних функцій ВМО належать:

- вивчення питань митного співробітництва;
- вивчення технічних аспектів митних систем і пов'язаних з ними економічних факторів для розробки практичних засобів досягнення максимально можливого рівня послідовності та одноманітності;
- підготовка проектів конвенцій (включаючи поправки до них та

рекомендації щодо їх однакового тлумачення та застосування);

- забезпечувати поширення інформації щодо митних правил і процедур;

- співробітництво з іншими міжурядовими організаціями з питань, що належать до їх компетенції.

ВМО створює, підтримує та впроваджує міжнародні інструменти для гармонізації та однакового застосування спрощених та ефективних митних систем і процедур, що регулюють переміщення товарів, людей і транспортних засобів через митні кордони.

Організаційне керівництво ВМО бере на себе Рада, на засіданнях якої щорічно збираються всі глави митних адміністрацій країн-членів ВМО. Стратегія розвитку організації, а також її тактичні завдання є компетенцією Політичної комісії та Фінансового комітету. Інші комітети ВМО (Комітет гармонізованої системи, Постійний технічний комітет, Технічний комітет митної оцінки, Технічний комітет з правил походження, Комітет інституційного розвитку та Робоча група нормативно-правової бази (SAFE)) забезпечують необхідну платформу для розробки інструментів і обміну найкращими практиками в межах компетенції митних послуг.

ВМО має незалежний орган, який рішуче працює над спрощенням і гармонізацією митних процедур: Директорат зі спрощення та процедур. Щоб виконати свій мандат щодо підтримки та просування Кіотської конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур, Директорат у співпраці з країнами-членами ВМО розробляє міжнародні стандарти, які стосуються всіх аспектів торгівлі та митної діяльності.

«Основні стратегічні цілі організації можна представити наступним чином:

- сприяння безпеці та спрощенню міжнародної торгівлі, включаючи спрощення і гармонізацію митних процедур;

- сприяння формуванню справедливих, раціональних і ефективних

методів нарахування та стягнення платежів;

- захист суспільства, його здоров'я та безпеки населення;
- зміцнення потенціалу шляхом розвитку і впровадження сучасних митних стандартів, процедур і систем;
- сприяння обміну інформацією між усіма зацікавленими сторонами;
- підвищення ефективності та ролі митниці;
- проведення експертної діяльності» [846].

Всесвітня митна організація розробила міжнародні документи, конвенції з основних питань митної справи, а також програми інституційного розвитку, метою яких є надання підтримки у здійсненні реформ та модернізації митних служб. Під егідою ВМО було проведено комплексний аналіз діяльності митних адміністрацій у всьому світі та їх передового досвіду, завдяки чому були розроблені певні стандарти в митній сфері, які вважаються своєрідним орієнтиром для митних органів країн-членів Організації.

Основними принципами, за якими мають здійснюватися митні процедури, є прозорість і передбачуваність операцій митного контролю; стандартизація та спрощення оформлення митних декларацій і супровідних документів; спрощені процедури для авторизованих операторів; постійний розвиток та вдосконалення технологій митного контролю; максимальне використання інформаційних технологій; мінімально необхідний митний контроль відповідно до митних правил; застосування процедур митного контролю на основі аналізу ризиків та аудиту; здійснюють спільний контроль за участю інших служб на кордоні; партнерство з приватним сектором, зближення митних правил і інтересів глобальної торгівлі.

За результатами аналізу передового досвіду митних адміністрацій розвинених країн та запланованих змін у діяльності митних органів спеціалістами ВМО розроблено систематизовані Рекомендації Всесвітньої митної організації щодо підвищення ефективності митного регулювання

та діяльності митних органів, митних адміністрацій, які стали унікальним інструментом гарантування найвищого рівня гармонізації. І хоча ці рекомендації не є обов'язковими, у разі їх ухвалення уряди погоджуються з необхідністю їх виконання.

Зокрема, урядам було запропоновано:

- чітко визначити мету діяльності митних адміністрацій та розробити загальний план (програму) досягнення цієї мети та програму реформування неефективних та надлишкових процедур;

- для підвищення ефективності виконання функцій митних органів максимально використовувати інформаційні технології та методи попереднього інформування, мінімізувати загальну частку товарів, що підлягають фізичному огляду, шляхом впровадження системи оцінки ризиків та раціоналізувати процедури митного оформлення до рівня, надається митницею без втручання інших контролюючих органів;

- спростити процедури визначення вартості на основі методів митної оцінки товарів, розроблених СОТ, та поступово знизити рівень податків, компенсуючи втрати за рахунок розширення податкової бази;

- вживає заходів щодо впровадження високих стандартів професіоналізму та етичної поведінки в митних органах, створює можливості для належної професійної підготовки персоналу відповідно до міжнародних вимог;

- розширити співпрацю між митними службами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, надати підприємницьким структурам доступ до інформації про митні процедури, розробити мінімальні стандарти для перевізників, експедиторів та брокерів для мінімізації затримок при проходженні вантажів;

- прискорити процедури митного оформлення, вивчити правові та організаційні можливості обміну даними між митними адміністраціями про товари, що переміщуються.

ВМО запропоновано загальну програму реформування та модернізації

митних адміністрацій, реалізація якої дасть змогу створити високопрофесійну, ефективну та економічно вигідну організацію діяльності національних митних адміністрацій. Конкретним результатом реалізації програми має стати встановлення та підтримання балансу між контролем та стимулюванням торгівлі шляхом реформування та модернізації форм і методів управління та оперативної діяльності митних адміністрацій. Водночас, реформа та модернізація в широкому сенсі для експертів ВМО означали вдосконалення практичного управління, функціонування систем планування та контролю, звітності та доброчесності митних адміністрацій.

З іншого боку, провідні українські науковці, розроблені під егідою ВМО, сприймають інструменти вдосконалення митних органів без політичних аспектів. У своїх дослідженнях Д.В. Приймаченко зазначає, «що програма реформування та модернізації митних адміністрацій, запропонована ВМО, була продовжена, конкретизована та уточнена в кількох спеціальних програмах, які були розроблені та запропоновані національним митним адміністраціям: орієнтаційна програма про роль митних адміністрацій у ринковій економіці, розрахована на політичних діячів і керівників, які приймають рішення щодо формування та реалізації митної політики, організації діяльності митних органів на найвищому рівні; діагностика митного адміністрування для вивчення стану митного адміністрування та його проблем; розробка систем навчання спеціальної підготовки персоналу для митного адміністрування, що охоплює спеціальні методи відбору, підготовки та навчання персоналу; оцінка ефективності діяльності керівників митних адміністрацій на різних організаційно-правових рівнях; боротьба з корупцією та «відмиванням брудних грошей», пов'язана з вивченням процесів, які відбуваються в митній адміністрації» [35, с. 389].

Рамкові стандарти ВМО з безпеки та сприяння світовій торгівлі були розроблені для формування скоординованої стратегії ВМО у сфері забезпечення безпеки міжнародної торгівлі, яка б не тільки не

перешкоджала, а й сприяла її розвитку. І хоча ці вимоги не є інституційно правовими, вони спрямовані на ефективну та однакову реалізацію положень митного законодавства з метою прискорення митного оформлення та забезпечення належної безпеки міжнародної торгівлі (попереднє декларування, управління ризиками, взаємодія митниці).

За результатами досліджень та системного аналізу питань державної митної політики в усьому світі ВМО здійснила своєрідну класифікацію митних адміністрацій за рівнем розвитку на три групи з умовно прийнятими назвами «митниця для уряду», «митниця для митниці» та «митниця для учасників зовнішньоекономічної діяльності». До першої групи належать податкові органи, які знаходяться на початковій стадії організації та розвитку, як правило, на стадії формування, де розробляються схеми оптимального функціонування та систематизації митних процедур.

До групи «митниці для уряду» входять митні адміністрації тих країн, де найважливішою є фіскальна функція, спрямована насамперед на виконання завдань збору платежів, тобто поповнення дохідної частини державної скарбниці. Митний устрій держави можна вважати «митницею для учасників зовнішньоекономічної діяльності» лише тоді, коли він має здатність максимально забезпечити як потреби суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, так і безпеку держави в економічній сфері. Під час дослідження законодавчих положень, організації реалізації та стратегії вдосконалення роботи митних органів України науковці дійшли висновку, що на сьогодні вітчизняна митна система належить до другої групи податкових органів.

Аналіз основних цілей і функцій ВМО дозволяє стверджувати, що ця міжнародна інституція сприяє створенню ефективної стратегії виконання завдань, які стоять перед митними органами; розробляє та підтримує стандарти, однакові для усіх учасників; сприяє розвитку взаємовигідних

відносин між митними організаціями країн світу; забезпечує інституційний розвиток митних органів та всебічне використання їх потенціалу; запроваджує нові механізми державного управління в митній сфері з урахуванням останніх змін зовнішнього середовища.

Водночас, у контексті митної справи інституційні зміни полягають у вдосконаленні інструментів, процесів, підвищенні кваліфікації та інтелектуальних ресурсів, необхідних для виконання завдань і функцій, які постають перед митницею в усіх країнах світу. І хоча універсальної моделі для сучасних митних служб не існує, світова спільнота вважає, що всі зусилля з розвитку інституційної спроможності митної служби мають бути зосереджені на покращенні роботи митниці відповідно до кожного ключового принципу, визначеного в Кіотській конвенції, і ключової ролі в координації. Ці зусилля належать ВМО [28, с. 133].

Практика митного регулювання багатьох країн демонструє постійний відхід від «суверенного законодавства» в митних питаннях. Митні кодекси більшості країн світу засновані на загальній правовій основі: положеннях Кіотської конвенції, інших міжнародних митних договорів і рамкових стандартів ВМО. Як наслідок, митна справа в цих країнах має схожу організаційно-правову основу, хоча й зі своїми особливостями, зумовленими певними проблемами та відмінностями національного законодавства, але не принциповими.

Висновки до розділу 3

В умовах євроінтеграційного вибору нашої держави, незважаючи на широкі дослідження у сфері митної справи, все ще залишається необхідним вивчення організації діяльності митних адміністрацій країн Європейського Союзу з метою виявлення передового досвіду. їх діяльності та формулює пропозиції щодо вдосконалення правового забезпечення, організації та діяльності національних митних органів. Крім того, вимоги до країн-кандидатів на вступ до Європейського

Співтовариства потребують об'єктивної оцінки поточного стану адаптації митного законодавства України до таких вимог з метою пошуку ефективних шляхів запровадження міжнародних стандартів у митній діяльності.

За результатами комплексного дослідження організаційної структури, порядку діяльності та адміністративного підпорядкування митних адміністрацій держав-членів ЄС ми говоримо про відсутність єдиної моделі організації їх діяльності. Враховуючи схожість завдань і функцій митних органів у країнах Європейського Союзу, інтенсивну гармонізацію митних процедур та уніфікацію принципів ведення митної справи, активну модернізацію та реформування митної служби, немає двох однакових.

Провідні ролі в координації та уніфікації діяльності митних органів у світі належать трьом основним міжнародним інституціям: ООН, Світовій організації торгівлі та Всесвітній митній організації, завдяки зусиллям яких досягається відкритий розвиток, передбачуваний і недискримінаційний. За відносно короткий період у 70 років було сформовано систему міжнародної торгівлі, уніфіковано підходи до застосування заходів тарифного регулювання, вирішено міжурядові суперечки економічного характеру, запропоновано оптимальні моделі функціонування митних адміністрацій та рекомендовано використання стандартизованих методів.

Українська митниця давно потребувала кардинальних змін і ця реформа є однією з найбільш очікуваних суспільством. Основоположні принципи організації та діяльності митних органів завжди були пріоритетним напрямом досліджень регулювання міжнародних інституцій у сфері торгівлі, транспорту, фінансів та прав людини. Всесвітня митна організація розробила міжнародні документи, конвенції з основних тем митної справи, а також програми інституційного розвитку, метою яких є надання підтримки у здійсненні реформ та модернізації митних служб.

Основоположними принципами, за якими мають здійснюватися митні

процедури, є прозорість і передбачуваність операцій митного контролю; стандартизація та спрощення оформлення митних декларацій і супровідних документів; спрощені процедури для авторизованих операторів; постійний розвиток та вдосконалення технологій митного контролю; максимальне використання інформаційних технологій; мінімально необхідний митний контроль відповідно до митних правил; застосування процедур митного контролю на основі аналізу ризиків та аудиту; здійснюють спільний контроль за участю інших служб на кордоні; партнерство з приватним сектором, зближення митних правил і інтересів глобальної торгівлі.

Крім обов'язкових стандартів, ВМО розробила моделі рекомендованої поведінки: Рамкові стандарти ВМО з безпеки та сприяння глобальній торгівлі, які формалізують єдиний набір вимог до митних адміністрацій та учасників ЗВТ і безпосередньо впливають на організацію митної діяльності. Додатковим інструментом удосконалення діяльності митних органів є митні прототипи, які визнані каталізаторами модернізації та являють собою певні інструкції, розроблені на основі практики ЄС, або стандарт для використання митними адміністраціями.

Враховуючи міжнародні зобов'язання нашої держави щодо використання «митних моделей» у ході реформування митної справи, пропонуємо розпочати їх комплексне практичне застосування. Водночас ми вважаємо надзвичайно ефективним підхід, запропонований у прототипах митниці, коли функціональна реструктуризація ініціюється та здійснюється «з середини» митниці, а не отримується готова матриця, до якої застосовано колишню форму, де мала бути прикріплена митниця.

ВИСНОВКИ

У даному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення правових та організаційних аспектів діяльності митних органів та їх інституційного розвитку з огляду на вибір України євроінтеграційним шляхом. На цій основі визначено пріоритетні напрями вдосконалення діяльності митних органів та конкретні заходи щодо реформування їх організаційної структури. Найважливішими науковими результатами є наступні висновки та пропозиції:

Показано, що митна система, як структурно відокремлений інститут у державному механізмі, має давню історію, але ще до виникнення держави та її інституцій вона використовувалася для оплати товарів або права їх перевезення через певну територію або почала формуватися сама можливість торгівлі. Маючи фіскальний характер, митна справа виникла одночасно з розвитком товарного господарства і торгових відносин, а митні відносини нерозривно пов'язані з виникненням і розвитком господарського обігу і особливо зовнішньої торгівлі.

Далі стверджується, що хоча роль і місце митниці в системі державних органів, її завдання та внутрішня організація визначаються національним законодавством кожної країни, тенденція до міжнародної уніфікації методів митного адміністрування набуває все більшого впливу. Очікується, що митниці в усіх країнах світу вживатимуть відповідних заходів для боротьби з контрабандою та іншими формами незаконної поведінки під час переміщення товарів, предметів і речовин через митний кордон, забезпечуватимуть дотримання міжнародних зобов'язань і належним чином співпрацюватимуть з уповноваженими іноземними митними органами і міжнародними установами у справах митної справи.

Враховуючи державотворче значення внутрішньої митної служби, доведено, що останніми роками її реформування перебуває в зоні

найбільшій увазі як влади, так і суспільства, яке сподівається на створення організаційної моделі ефективних митних органів, які здатні не лише забезпечувати наповнення державного бюджету, а й надійно захищати інтереси економіки та громадян шляхом створення сприятливих умов для сприяння міжнародної торгівлі.

Обґрунтовано, що завдяки розвитку міжнародного співробітництва митних органів України з міжнародними інституціями та іноземними партнерами сформувалися пріоритети їх розвитку, основними з яких стали удосконалення митного законодавства з урахуванням практики виконання функцій контролю митних адміністрацій європейських країн, впровадження новітніх митних технологій, якісної професійної підготовки спеціалістів та формування партнерських відносин між митними структурами.

Встановлено, що в контексті євроінтеграційних процесів міжнародне співробітництво набуває все більшого значення, до якого активно залучаються митні органи України, як у рамках різноманітних міжнародних інституцій, так і на основі двосторонніх або багатосторонніх угод між країнами. Основними напрямками співпраці є забезпечення більш скоординованих процедур митного контролю, включаючи спільний контроль, взаємне визнання документів та обмін інформацією; здійснюють спільні заходи щодо запобігання, виявлення та припинення контрабанди, порушень митних правил, а також корупційних проявів у сфері службової діяльності працівників митних органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. About U.S. Customs and Border Protection. URL: <https://www.cbp.gov/about>
2. Members and Observers. World Trade Organization. URL: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm
3. World Customs Organization declares 2016 to be the year of Digital Customs. URL: <http://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2015/november/world-customs-organization-declares-2016-to-be-the-year-of-digital-customs.aspx>
4. World Customs Organization. URL: <http://www.wcoomd.org>
5. Бережнюк І. Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти: монографія. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2009. 543 с.
6. Бобрижна Г. В. Удосконалення механізмів реалізації державної митної політики в Україні: дис канд. з держ. управ. Дніпропетровськ, 2014. 222 с.
7. Войцещук А. Д. Вплив інституційних реформ системи митного регулювання на ефективність діяльності митних органів / А. Д. Войцещук // Дослідження теоретичних аспектів та розробка системи оцінювання ефективності митних процедур : збірник тез науково-практичної заочної конференції, м. Хмельницький, 25 вересня 2014 р. –Хмельницький Державний науково-дослідний інститут митної справи. – С. 26–30.
8. Годованець О.В. Фіскальний потенціал митної системи України. Ефективна економіка. 2015. № 11. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_11_70.
9. Додін Є. В. Сучасна система та структура митних органів України : навч. посібник / Є. В. Додін, О. П. Федотов (Спеціальний випуск журналу “Митна справа”). –Львів : Митна газета, 2008. – 168 с.
10. Дорофєєва Л. М. Ввезення в Україну авто на іноземних номерах: митні питання. *Верховенство права та правова держава*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 15-16 верес. 2017 р.). Ужгород: Ужгородський нац.

ун-т, 2017. С. 117-120.

11. Дорофеева Л. М. Європейський вектор розвитку української митниці : монографія. Дніпро : УМСФ, 2019. 448 с.

12. Дубініна А. А. Митна справа: підручник / А. А. Ду-бініна, С. В. Сорокіна, О. І. Зельніченко. — К.: Центручбової літератури, 2010. — 320 с.

13. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу" № 4652-VI від 13 квітня 2012 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4652-17>

14. Закон України "Про єдиний митний тариф" № 2097-XII від 5 лютого 1992 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2097-12>

15. Закон України "Про митну справу" № 1262-XII від 25 червня 1991 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1262-12>

16. Історія митної діяльності: Україна в європейсь-кому контексті : наукове видання / Авт. кол.: К. М. Ко-лесников (керівник авторського колективу), Д. В. Архі-рейський, О. О. Дячок, О. В. Морозов, С. В. Шуляк та ін. — О.: Пласко, 2010. — 541 с.

17. Київець О. В. Європейські правові стандарти як міжнародно- правова категорія. *Європейські студії і право*. 2011. № 1 (5). URL: http://eurolaw.org.ua/publications/ukrainian-journal-of-european-studies/5-2011/44-2011-12-29-14-40-03#_йп3

18. Мартинюк В. П. Митна система України та її фіскально-регулюючий потенціал. *Механізм регулювання економіки*. 2010. № 3. С. 84–92.

19. Митна енциклопедія : У двох томах / редкол.: ... І. Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2013. Т. 2. 536 с

20. Митний кодекс України : практичні аспекти [Текст] : навч.-метод. посіб. / О. Л. Василенко, А. Д. Войцешук, І. А. Гуцул [та ін.] ; редкол. :

А.Д. Войцешук, І.О. Іващук, А.І. Крисоватий [та ін.]. – Тернопіль : ТНЕУ, 2016. – 516 с. – До 50-річчя ТНЕУ.

21. Митний кодекс України № 1970-XII від 12 грудня 1991 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу:

<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1970-12>

22. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495-18>.

23. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643

24. Наказ Державної митної служби України "Про створення регіональних митниць та митниць Державної митної служби України" № 564 від 20 грудня 1996 р.[Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.uazakon.com/document/spart85/inx85769.htm>

25. Офіційний сайт Державної митної служби України[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.customs.gov.ua>

26. Офіційний вебсайт Міністерства фінансів України[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>

27. Офіційний сайт Європейської бізнес-асоціації (ЕВА) в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://eba.com.ua/>

28. Павленко Є. Концептуальні підходи до впровадження Рамкових стандартів безпеки SAFE та їх роль у процесах боротьби з контрабандою. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vamsu_pravo/20091/Pavlenko/Pavlenko.htm

29. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

30. Положення про Державний митний комітет України, затверджене Указом Президента України №73/95 від 20 січня 1995 р. [Електронний ресурс]. —Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/73/95>

31. Положення про Державну митну службу України, затверджене

- Указом Президента України № 582/ 2011 від 12 травня 2011 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/582/2011>
32. Постанова Кабінету Міністрів України "Про створення територіальних митних управлінь" № 465 від 8 липня 1994 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/465-94-%D0%BF>
33. Постанова Кабінету Міністрів України "Про утворення Державної фіскальної служби" № 160 від 21 травня 2014 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-2014-%D0%BF>
34. Постанова Кабінету Міністрів Української РСР "Про порядок реалізації Закону УРСР "Про перелік міністерств та інші центральні органи державного управління Української РСР" № 12 від 24 травня 1991 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.ra-da.gov.ua/laws/show/12-91-%D0%BF>
35. Приймаченко Д. В. Адміністративна діяльність митних органів у сфері реалізації митної політики держави: дис. ... д-ра юрид. наук. Дніпропетровськ, 2007. 477 с.
36. Про Державну митну службу України : Указ Президента України від 29.11.1996 р. № 1145/96. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1145/96>.
37. Про приєднання України до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва 1950 року: постанова Верховної Ради України від 19.06.1992 р. № 2479-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 35. Ст. 522.
38. Про утворення Державного митного комітету України : Указ Президента України від 11.12.1991 р. № 1. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1/91>.
39. Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби України: постанова Кабінету міністрів України від 18.12.2018 р. № 1200. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1200-2018>
40. Про утворення Державної фіскальної служби: постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2019 р. № 160. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-2014-%D0%BF>.

41. Прусс В. М., Пітерська В. М. Організація митної справи в Україні: навч. посібник. Одеса: Фенікс, 2009. 254 с.
42. Романенко І. М. Адміністративно-правові засади профілактики порушень митних правил: дис канд. юрид. наук. Дніпропетровськ, 2011. 196 с
43. Рум'янцев А. П. Зовнішньоекономічна діяльність [Електронний ресурс] / А. П. Рум'янцев. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/18601127/ekonomika/vidi_rizikiv_zed#443
44. Саварець А. Український та зарубіжний досвідпобудови митних органів: рекомендації для сучасної України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://radakmu.org.ua/uploads/file/-/tfd_pp_comments_final.pdf
45. Указ Президента України "Про Державну митну службу України" № 1145/96 від 29 листопада 1996 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1145/96>
46. Указ Президента України "Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади" № 726/2012 від 24 грудня 2012 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/726/2012>
47. Указ Президента України "Про утворення Державного митного комітету України" № 1 від 11 грудня 1991 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1/91>
48. Федотов О. П. Концепція здійснення державної митної справи в площині організації митного оформлення за принципом “єдиного вікна” / О.П.Федотов // Митна справа. – 2015. – № 3. – С. 28–44.
49. Христенко С. Г. До питання вдосконалення митної системи України. *Митна справа*. 2001. № 6. С. 56-58.
50. Ченцов В. В. Застосування порівняльного підходу для аналізу організаційної структури митної служби. *Вісник Академії митної служби України. Серія: «Державне управління»*. 2009. № 1. С. 105-111.
51. Ченцов В. В. Механізми державного управління митною справою:

порівняльний аналіз : дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02 / В. В. Ченцов ;
Донец. держ. ун-т упр. – Донецьк, 2013. – 453 с.

52. Ченцов В. Міжнародні стандарти модернізації митних адміністрацій /
В. В. Ченцов // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2015. –
Вип. 4 (27). –С. 219–230.

53. Ченцов В. Особливості еволюції управлінської структури Державної
митної служби України [Електронний ресурс]. — Режим доступу:
[http://www.dridu.-dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-02\(2\)/Chentsov.pdf](http://www.dridu.-dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-02(2)/Chentsov.pdf)